

CARTEA DE VIZITĂ A OBȘTEI...

Vizita delegației Bnai Brith din S.U.A.

„A gast kimt oif a weil in seit oif a mail — Un oaspete vine pentru o clipă și vede cale de-o poștă”. Acest înțeles proverb evreiesc mi-a venit în minte însoțind, zi de zi, delegația lui Anti-Difamation League din cadrul marii organizații evreiești Bnai Brith din S.U.A., care ne-a vizitat obștea între 19—21 iunie a.c. Privind din perspectiva lor detașată, de oameni veniți de la mari depărtări, realizările de aici, intrând alături de ei în realitatea noastră, observând cum pas cu pas curiozitatea se transformă în interes iar apoi în surpriză și admirație am înțeles cit de adevărat este proverbul cu care am început aceste notații. Și încă am mai înțeles ceva: că implicați în activitatea de zi cu zi, riscăm uneori să nu prețuim noi înșine îndeajuns realitatea noastră, din prea mare obișnuință poate. Dar vine cineva din afară și, în fața admirației și entuziasmului său sincer, recăpătăm noi înșine simțul dimensiunilor realității noastre.

Imagine din timpul recepției oferite la hotel „Intercontinental” de d-na și d. Șef rabin

Dar să începem prin a spune câteva cuvinte despre oaspeți și despre organizația pe care o reprezintă. Bnai Brith este una din cele mai vechi organizații evreiești (a fost creată în anul 1843) și totodată dintre cele mai reprezentative ale iudaismului american. În fiecare generație, ea, a numărat în rândurile sale personalitățile cele mai proeminente din domeniul economiei, culturii, religiei și vieții sociale. Între fruntașii de azi ai organizației se numără, de pildă, senatorii Abraham Ribikof și Jacob Javitz; Arthur Goldberg, fost ministru și reprezentant al S.U.A. la O.N.U.; Philip M. Klutznik, vice-președintele Congresului Mondial Evreiesc; William Wexler etc.

Anti-Difamation League este un organism creat de Bnai Brith cu scopul de a lupta împotriva antisemitismului și a oricărei forme de discriminare rasială. Delegația care ne-a vizitat obștea a fost alcătuită din reprezentanți din 18 state federale și din Canada, fiind condusă de d-nii: Benjamin R. Epstein, Burton Levinson și Abraham H. Foxman, directori naționali ai Ligii. Pe aeroportul internațional Otopeni a fost întâmpinată de Eminența Sa d. Șef rabin și d-na dr. Rosen, de ceilalți conducători ai Federației și Comunității din București. A fost de față d-nul Ion Lungeanu, director în Departamentul Cultelor.

Programul vizitei a debutat printr-o întâlnire de lucru cu conducerea Federației, în dimineața zilei de 19 iunie. În cuvîntul ce l-a adresat delegației Eminența Sa a spus printre altele: „Sintem bucuroși să vă salutăm în casa obștei și, mai ales, ne bucurăm că veți avea posibilitatea să luați cunoștință direct de viața și realizările noastre. Știm că ele nu vă erau nici pînă acum necunoscute. Între altele, eu însumi am avut cîntea să vorbesc despre ele, cu prilejul vizitelor pe care le-am făcut în ultimii ani în America și în alte părți ale lumii. Dar, cum spune Talmudul, a vedea nu se compară cu a asculta și Dv. aveți de astă dată prilejul să vedeți iar noi sintem bucuroși că avem ce vă arăta. Veți vedea, așadar, instituțiile noastre de cult, cultură, asistență etc. Vom sta de vorbă, deschis, cu toată sinceritatea și în climatul de deplină libertate de care ne bucurăm în această țară. Vom sta de vorbă despre problemele noastre și despre probleme comune evreiești, căci noi nu sintem evrei tacerii și de aceea considerăm că nimeni altul decît noi înșine nu are cădere a vorbi în numele nostru. Sintem încredințați că luînd cunoștință de realitățile de aici veți înțelege și aproba pe deplin punctul nostru de vedere”.

În aceeași dimineață, delegația a început vizitarea instituțiilor obștei. Au fost vizitate: Templul coral, principalul sanctuar al iudaismului din România, minuaratul edificiu religios și arhitectonic, centrul atîtor întîlniri și evenimente memorabile; Sinagoga Mare, monument arhitectonic cu o vechime de peste un secol; centrul medical, unde coreligionarii primesc asistență medicală și stomatologică din partea unui corp medical plin de abnegație; căminele de bătrîni ale Federației, unde bătrînii lipsiți de familie se bucură de condiții excelente, atît sub raport material cit și spiritual etc.

La amiază, Eminența Sa și d-na dr. Rosen au oferit, la hotelul Intercontinental, o recepție în onoarea delegației. Au luat parte d-na și d. Gheorghe Nenciu, conducătorul Departamentului Cultelor; Prea Fericitul Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române și I.P.S. Antonie, episcop vicar patriarhal; Prea Sfințitul Episcop Dirayr Martichian, conducătorul Bisericii armenice din România. Au fost prezenți: Excelențele lor Henry C. Barnes, ambasadorul S.U.A. la

V.R.

(Continuare în pag. V-a)

VIZITA ÎN ISRAEL A EMINENȚEI SALE D. ȘEF RABIN DR. MOSES ROSEN

Între 22—25 iunie a.c. Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen, președintele Federației Comunităților Evreiești din R. S. România, a făcut o vizită în Israel.

În ziua de 23 iunie a.c. d. Șef rabin a avut o întrevvedere cu d. Ygal Alon, ministrul de externe al statului Israel. Întrevvedere a decurs într-o atmosferă cordială.

În aceeași zi a avut loc o întrevvedere cu d. Pinhas Sapir, președintele Sohnutului (Agenției evreiești). La această întrevvedere, desfășurată într-o atmosferă cordială, a luat parte d. Moșe Rivlin, director general al Sohnutului.

Eminența Sa a avut de asemenea o întrevvedere cu d. dr. Itzhak Rafael, ministrul cultelor statului Israel. Întrevvedere s-a desfășurat într-o atmosferă deosebit de cordială.

Eminența Sa a luat parte la recepția oferită de ministrul cultelor dr. Itzhak Rafael în onoarea Sanctității Sale Vasken I, patriarh și catolicos al tuturor armenilor, aflat într-o vizită în Israel.

În timpul șederii în Israel, d. Șef rabin a acordat interviuri presei și televiziunii.

La plecarea și întoarcerea în București au fost de față la aeroportul internațional Otopeni conducătorii Federației și ai Comunității evreilor din Capitală.

Mesaje de felicitare

Cu prilejul împlinirii a 27 de ani de la instalarea Eminenței Sale în funcția de Șef rabin al cultului din România, d. Gheorghe Nenciu, conducătorul Departamentului Cultelor, a adresat următoarea telegramă:

„Împlinirea a 27 de ani de activitate a Eminenței Voastre la conducerea cultului mozaic îmi oferă deosebită plăcere de a vă transmite sincera mea considerație, împreună cu cele mai cordiale urări de sănătate, viață îndelungată și de noi succese în activitatea Dv. Sint convins că activitatea Dv. remarcabilă de conducător de cult și de cetățean devotat va constitui și în viitor un îndemn pentru personalul clerical și credincioșii mozaici, în sprijinirea înaltelor idealuri cărora poporul român le consacră toate forțele”.

Cu același prilej Prea Fericitul Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a adresat o telegramă de felicitare și urări frățești. Mulțumind pentru acest gest de aleasă atenție, Eminența Sa a dat expresie, în telegrama de răspuns, sentimentelor de adîncă prețuire și frățească dragoste: „ce le nutrește pentru Prea Fericirea Sa.

S-au primit, de asemenea, telegrame de felicitare de la I.P.S. Nicolae, mitropolitul Banatului; preot Alexandru Ionescu etc.

Plecarea în străinătate a Eminenței Sale și a d-nei dr. Rosen

În ziua de 29 iunie a.c. Eminența Sa d. Șef rabin și d-na dr. Rosen au plecat în Elveția, unde conducătorul spiritual al obștei noastre va lua parte la mai multe reuniuni ale unor importante organizații evreiești. Astfel, la Geneva, va lua parte la sesiunea de vară a lui Governing Council, consiliul de conducere al Congresului Mondial Evreiesc; la ședința lui Memorial Foundation, fundația pentru sprijinirea culturii iudaice; și la o ședință de lucru cu conducerea Joint-ului etc.

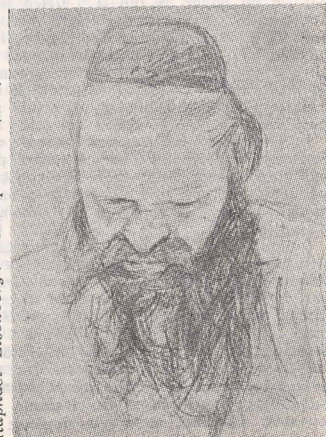
Pe aeroportul internațional Otopeni au venit să-i conducă și să le ureze drum bun, d-nii: prim-rabin I.M. Marilus; Emil Sechter, secretar general al F.C.E.; Daniel Segal, președinte și Martin Băluș, vicepreședinte al Comunității evreilor din București; președinți de temple și sinagogi, funcționari ai Federației.

A fost de față reprezentantul Departamentului Cultelor.

ORTOGRAFIE

IWO — Institutul științific evreiesc din New York — a organizat o interesantă expoziție dedicată istoriei ortografiei limbii idiș. Din materialele prezentate reiese că primele reguli ortografice ale limbii idiș au fost stabilite în anul 1514, dată de cînd s-a păstrat o tipăritură în acest sens. Sint, de asemenea, expuse cărți din secolele XVI, XVII și XVIII, o gramatică idiș-germană tipărită în anul 1730, etc.

Raphael Eisenberg : Autoportret (ulei)

Volunt de poezii idiș premiat de Uniunea Scriitorilor din R. S. România

Printre cărțile premiate de Uniunea Scriitorilor din R. S. România pentru anul 1974, se numără și volumul de poezii al lui Israil Bercovici, „În di oigh fin a șvartzer kove”. Cartea, în limba idiș, a apărut în editura „Kriterion” din București.

Un trubadur al cîntecului evreiesc

A văzut lumina zilei în anul 1825 în orașelul galițian Zbaraz (de lângă Tamopol), ca fiu al unui haham sărac.

După ce primește în casa părintească o educație religioasă, Benjamin Wolf Ehrenkrantz, care sub numele Velul Zbarjer avea să devină un trubadur al cîntecului evreiesc, se instruește în percepțiile hasidice. La vîrsta de 19 ani, pînă în anul 1847, alții vorbesc de 1850 (ziarul „Fraternitatea” nr. 26 din 1855), în timp ce Iacob Sternberg susține că Zbarjer „a venit în România în anul 1845”.

Pentru a putea trăi, se ocupă întâi cu negoțul, apoi predă lecții de limbă ebraică, pentru început lângă Botoșani, ca educator al copiilor unui arendaș de moșii. Peregrinează apoi prin diverse orașe, oprindu-se în special la Iași, Botoșani, Roman, Galați. La București se stabilește în anul 1856, unde rămîne pînă în anul 1881. În România a trăit deci între anii 1857 și 1881. În cei 24 de ani a fost negustor, dascăl, cîntăreț ambulant și scriitor. A scris versuri în limbile idîș și ebraică, pentru multe din ele a compus și melodiile.

În ziarul „Fraternitatea” (nr. 26 din 12 iulie 1855), Aureliu Turcu publică schița biografică intitulată: „Wolf Ehrenkrantz-Zbarjer” în care-l prezintă ca fiind: „dotat cu un mare simț poetic în unire cu un distins talent muzical și avînd darul de a improviza”. În încheiere articolului amintit, spune, „Multe însă din poeziile lui nu sînt încă publicate”.

Intr-adevăr, la acea dată (1855) aceasta era situația. Prima culegere de poezii din lirica lui Velul Zbarjer apare abia în 1881 la Iași și încă una incompletă. În aprilie 1933, revista „Hasmonea” — București publică un studiu mai amplu semnat de M. H. Bady în care-l consideră pe Velul Zbarjer drept un adept al curentului de reînnoire: „promotorul Hasmonei în România”.

Din datele ce dețin, s-au mai preocupat de personalitatea acestui trubadur al cîntecului evreiesc și publiciștii: Schoss Roman (singur și în colaborare cu Israel Bercovici), Iacob Botoșansky, Moise Lax, Iacob Sternberg și Idov Cohn.

Este interesant de urmărit felul în care s-a manifestat în public acest poet-cîntăreț. Ca și alți cîntăreți evrei din țară (Israel, Suher Goldstein, Moise Finkel etc.), Zbarjer urmărea să distreze publicul ce se aduna în cămine, ceamări și cafenele. Aici el spunea versuri — adesea improvizate — și melodii populare evreiești, unele culese și adaptate textului, altele create chiar de el. Actorul se producea în frac și joben, avînd drept decor doar două luminări aprinse, plasate pe o măsuță. Cele mai mari succese le-a obținut în „Salomul lui Lazăr Căfegiu” de pe Calea Văcărești.

Poet și artist, Velul gîsea înțelegerea „maselor largi”, păstrînd însă tot timpul nivelul artistic specific” (Iacob Sternberg). Prin melodia și mișcarea, cîntecul său respiră aerul folcloric, avîndu-și baza în modulul popular evreiesc de exprimare. Se simte adesea gradul improvizat și foarte dezvoltat, dus aproape la perfecție.

Vorbînd de rolul ceamăriilor și al așa ziselor „cîrciumi literare”, Iacob Sternberg le consideră drept „locuri de afirmare a talentelor ieșite din popor... locuri de cultură a omului din popor”. Cu privire la trubadurul Zbarjer, el amintea de: „impresionanta sinceritate a poetului popular, conștient de mistuțea sa, fericit că o poate duce la îndeplinire”.

La circurile lui „Simen Mark” se adunau pe vremuri meseriașii evrei din cartierul Podul roșu din Iași. În acest loc „la un pahar de vin și o fleică moldovenească”, Velul Zbarjer sau Velul cum îl alintau numeroșii săi auditorii și admiratori, recita și cînta la început ca simplu amator, iar cu trecerea timpului ca profesionist. Tineretului entuziast îl denumise Der Volksdichter (Poetul popularului).

În circurile lui Hașman Akiba din București a declamat Zbarjer pentru prima oară poezia Adu of deim ort (Aici, pe acest loc), pe care a însoțit-o cu o melodie improvizată, o reușită invenție melodică.

În anul 1934, la una din ședințele „Instituției de istorie evreo-română” ce se țineau în locuința poetului Iacob Gropper, istoricul Moses Schwartzfeld a venit însoțit de un bătrîn actor, pe nume Herman Rosenberg. La îndemnul lui Schwartzfeld, el ne-a vorbit de cîntărețul Ehrenkrantz-Zbarjer, pe care l-a cunoscut în tinerete la București și pe care l-a auzit producîndu-se în circurile lui Hașman. Bătrînul actor și-a depănat a-

mintirile, oprindu-se asupra conținutului emotiv, plin de sinceritate al compozițiilor lui Zbarjer. Dotat cu o memorie caracteristică pentru un actor, Herman Rosenberg ne-a recitat și două monologuri (cel amintit mai sus și altul intitulat Der Bankrot). Am transcris atunci cele 156 de versuri ale celor două monologuri. Iacob Gropper se arădase incântat de „grația și naturalețea lor”.

Din parcurgerea textelor se simțea că făuritorul lor trăiește prin cîntecul său. De remarcat faptul că în poeziile transcrise se întîlnesc și unele cuvinte pur

românești (șap, curaj, etc.). Din loc în loc se strecoară și cite o expresie ebraică.

Vorbînd despre condițiile care au dus la crearea teatrului evreiesc (eveniment petrecut în anul 1876 pe meleagurile românești), cititorul său, Abraham Goldfaden, în partea introductivă a autobiografiei sale, arată că: „cîntăreții de altădată, au pregătît, ca un prelude, terenul pentru viitorul templu de artă al poporului evreu”. Este un frumos omagiu adus indirect și trubadurului Velul Zbarjer, poet, autor de frumoase cuplete, reflectînd sentimentele poporului evreiesc. Multe din cîntecul lui Zbarjer, îndeosebi acelea cu o tematică religioasă și mai ales biblică, au intrat în folclorul evreiesc. Din păcate, aceste cîntecuri nu au fost toate culese și publicate și cu atît mai puțin melodiile care le însoțeau.

Biografia sa arată că Velul Zbarjer făcuse singur versurile, era concomitent și un „interpret comic de prim ordin”. Actorul Rosenberg ne spunea că își amintea că în cafenele în care Zbarjer își debita cupletele se ridea din tot sufletul. I se potrivesc bine spusele marelui umorist Șalom Alehem: „Muza mea este săracă, dar veselă”. Din păcate — cum am mai arătat — nu s-au păstrat transcrieri muzicale ale cupletelor lui Zbarjer.

Amintind despre influența recitatorilor și trubadurilor evrei asupra creațiilor teatrale ale lui Abraham Goldfaden, trebuie să scoatem în evidență rolul deosebit avut în această privință de Velul Zbarjer. El nu a fost numai un creator de scenete teatrale, dar trebuie socotit ca un demn precursor al „declamației interpretate”, unul care a făcut — în felul său — teatrul înaintea lui Goldfaden.

MAURICIU ROTHENBERG

Reversul delirului

O femeie în vîrstă, tinîndu-și miinile împreunate țărănește în poală... Imaginea aceasta îl urmărește îndelung pe cititorul ultimului roman al marelui prozator român Marin Preda, „Delirul”. Bătrîna femeie, cu chipul sever și glasul tăios, care se opune valurilor dezlănțuite ale neomeniei și crimei era mama „generalului”. El, „conducătorul statului”, părintele legionarilor, cu care se asociază din convingere în acea dramatică perioadă din istoria României, asculta coplesit cuvintele ei necruțătoare. — Ioane, zise bătrîna acestia, de ce l-ai adus tu pe oamenii aceștia la putere?... Capitolul acesta al romanului vibrează de o mare forță de reconstituire a vieții, în implicațiile ei cele mai profunde, chiar dacă episodul are numai două personaje și între ele nu se petrece nimic altceva decît un schimb de cuvinte. Dar ce schimb de cuvinte!

Regăsim în acel dialog de neuitat și trecutul nostru, pătimirile noastre goale. Scriind „trecutul nostru”, am desigur în vedere calitatea noastră dublă de oameni ai acestui pămînt și de evrei. O dualitate inseparabilă — și este un merit deosebit al acestei valoroase cărți de a o fi demonstrat cu vigoare. Vă amintii oroarea cu care bătrîna condamna antisemitismul? „Orice mi-ai spune, nu poți învinui pe oameni de la Dumnezeu, ca evreii, că sînt evrei, ca și cînd ei s-ar fi hotărît în burțile mamelor lor să fie jidani pe pămînt, ca să poată alți oameni, care nici ei n-au avut nici un rol cînd s-a hotărît, în burțile mamelor lor române, să fie români, să-i impușe pe urmă cînd s-or face mari pe cei care s-au născut din burți de evreice”. Iată tot bagajul de infamii antisemite — pe care „generalul” îl adusese cu sine în această discuție — sfișiat și pulverizat, nu prin argumente filozofice, nu prin rațiuni ale istoriei, nu prin confruntări de programe politice ori politologice, ci prin intervenția bunului simț, a argumentelor lui suverane și decisive, create de intuiția și experiența vieții.

Prigoana antisemită reprezenta o piesă — otrăvită și distrugătoare, dar numai o piesă — a aceluia „angrenaj fatal”, cum spunea romancierul, în care fusese impinsă țara. Asasinatelor și trădarea cînică a intereselor naționale, constituiau de mult profesia legionară — dar, în acel sfîrșit de 1940 și început de 1941, se întrecuseră pe ele însele în monstruozitate. Era vremea „delirului” năpusit asupra României. Noi, cei care i-am fost martori și victime, ne regăsim în această carte, cu speranțele și singurările de atunci, cu temerile și cu hotărîrea de a supraviețui, dar și cu acele adevăruri desprins din cumplita încheștare, care ne dădea puterea de a visa la un alt mîine.

Literatura nu este în primul rînd documentare sau, dacă vrei, nu este de loc documentare, ci autentică retrăire a

vieții cu amplele ei pulsații. Tocmai prin înaltele-i virtuți epice, „Delirul” dispune de o mare capacitate de a sugera concluzii, învățăminte, sentințe. O asemenea sentință spune că antisemitismul n-a fost niciodată un fenomen izolat, o porție amară rezervată evreilor în vreme ce restul societății ar fi exultat în bună stare și bună dispoziție. Niciodată suferința noastră n-a fost reversul fericii altora. Dimpotrivă, a fost întodeauna prelude și însoțitorul nefericirii popoarelor împreună cu care ne duceam viața. E o conexiune în care ne-am relevat din nou — o spunem cu amărăciune — calitatea de popor ales. Poate că sună paradoxal, dar antisemitismul este prima și, poate, cea mai peremptorie dovadă că evreii nu sînt un corp străin în mijlocul umanității. Așa se explică de ce deseori s-au ivit oameni înțelepți care au repetat acest silogism-avertisment: „Au necazuri evreii? Asta înseamnă că ne așteaptă pe toți vremuri grele!”

Radiografia cruzimii antisemitismului scoate la iveală și cea de-a doua însușire esențială a lui: lasitatea. S-a spus că antisemitismul este prostia costumată într-o doctrină. De fapt, el este expresia celei mai triviale, mai tirfoare dintre lasități. Căci ce poate fi mai detestabil decît să lovești în cel care este lipsit de apărare sau despre care crezi că este lipsit de apărare!... Camioanele seoseau pe un loc viran din fața Abatorului, erau descărcate și începeau de îndată uciderea — se posește în „Delirul”. Dar să nu stăruiim... Mai curînd să ne amintim — la rememorarea acelor momente tragice — de cei dreptși și curajoși care ne-au luat apărarea. Compasiunea este un simțămînt omenes nobil — și evreii sînt deosebit de sensibili la acest simțămînt — dar și fără el, sînt suficiente simțurile elementare al dreptății, privirea lucidă asupra realității pentru a condamna răul și pe autorii lui. Cum se frîmîntă gîndurile sub fruntea bătrînului Moromete: „...De ce dacă nu e pace și nu e liniște în altă parte trebuie să se ridice niște simțuri și s-o strice și aici? Cred ei, simțuri așa, ca pe urmă ne se face iar liniște și pace pe pămînt și or să alerge alții după ei cu furcile ca după niște cîini?”

„Raisonneur”-ul acesta imbatabil, care este Moromete, are în contextul reflecțiilor de mai sus — un omolog în figura unui personaj literar din alte vremuri și de pe alte meleaguri, pe nume Tevrie lăptarul. Tipologic, aparțin aceleiași categorii de oameni din popor, dotați cu o excepțională inteligență naturală, crescută în ei parcă odăgă cu seva pămîntului pe care pășesc cu un fel de sfințenie. Tevie a plătit și el un greu tribut asupritorilor. Parcă îl auzim pe Moromete: „Niște simțuri, domnule!”

Asemenea filiații și ecuri sînt privilegiul marilor literaturii.

U.C.

O NOUĂ MAGISTRALA

A fost deschisă circulației rutiere șoseaua Colentina, principala poartă a Bucureștiului spre litoral și Moldova, o șosea demnă de ceea ce se numește arteră modernă. Prevăzută cu șase benzi de circulație (cite trei pe sens) linie de tramvai și trotuare largi, separate prin spații verzi de pistele rezervate în exclusivitate bicicliștilor, noua magistrală oferă condiții optime de circulație fluentă și confortabilă.

Cele trei mari intersecții ale noului magistrale sînt sistematizate după criterii moderne, cu insule și benzi speciale pentru viraje, circulația fiind dirijată cu ajutorul semafoarelor electrice automate.

CARTEA PENTRU COPII

În întreaga țară s-au desfășurat „Zilele cărții pentru copii”. Manifestarea, devenită tradițională, a constituit și în acest an încă un prilej de evidențiere a vastei activități editoriale românești în sectorul literaturii pentru cei mici. Numai în ultimul deceniu, în domeniul literaturii destinate copiilor au apărut 1400 de titluri, într-un tiraj care depășește 65 milioane de exemplare. Editura „Ion Creangă”, specializată în tipărirea acestui gen de literatură, și-a câștigat un bine-meritat prestigiu prin calitatea volumelor sale, răsplătite adesea cu distincții la Tîrguri și expoziții internaționale de carte.

PEREȚI MOBILI

În cadrul Institutului de proiectări Timișoara a fost realizat un model de construcție cu compartimente flexibile, care poate fi utilizată fie pentru locuințe, fie pentru spații comerciale, hoteluri, birouri, etc. Noutatea constă în aceea că, în afara zidurilor exterioare de rezistență, restul pereților despărțitori se pot monta în multiple variante. Ei sînt confecționați din elemente prefabricate ușoare și se pot monta după gustul și fantezia beneficiarilor. Primul bloc experimental de acest gen, cu zece etaje și cu spații comerciale la parter a fost ridicat, iar acum se lucrează la cel de-al doilea.

ȘANTIER NAVAL

În apropiere de portul industrial al Tulcei au început lucrările de amenajare a șantierului pentru construcția și repararea navelor de pescuit oceanic. Aici vor fi realizate nave de tipul cel mai complex, echipate cu instalații moderne de pescuit, prelucrat și congelat pește, precum și pentru efectuarea de reparații la traulerele și transportoarele frigorifice aflate în dotarea flotei românești de pescuit oceanic. Primele nave de pescuit oceanic urmează să fie construite și reparate la noul șantier naval tulcean începînd cu anul 1977.

Haym Salomon

În cadrul manifestărilor menite să marcheze împlinirea a 200 de ani de la dobândirea independenței de către Statele Unite, poșta americană a emis o primă serie de patru timbre dedicate omagierii unor personalități ce s-au distins în istoricile evenimente din 1776. Unul dintre aceste timbre îl reprezintă pe Haym Salomon, care a jucat un rol important în asigurarea victoriei ce a pus capăt dominației coloniale engleze în America de nord.

Haym Salomon, evreu de origine poloneză, s-a stabilit în America în anul 1772. Tânăr, animat de ideile înaintate ale timpului, s-a alăturat din primele momente în noua sa patrie mișcării anticolonialiste. În 1776, după Declarația de Independență și constituirea organelor tinerii republici federale nord-americane, Haym Salomon a devenit unul din principalii asistenți ai lui Robert Morris, Suprintendentul finanțelor Guvernului Continental, însărcinat să strângă fondurile necesare echipării și întreținerii armatei generalului George Washington. Istoricii militari ai timpului au relevat rolul pe care l-a jucat acest departament în momentele extrem de grele prin care trecea țintra republică.

Salomon s-a instalat mai întâi la New York, unde a fost arestat în câteva rânduri pentru activitățile sale împotriva Coroanei britanice. El a fost chiar condamnat la moarte ca „rebel periculos”, dar a reușit să evadeze cu ajutorul unor prieteni din Philadelphia, unde se afla pe atunci sediul guvernului revoluționar american. Cronica vremii consemnează o întâmplare semnificativă. Un mesager al generalului George Washington a fost trimis cu misiunea de a-l găsi pe Haym Salomon și a-i remite o scrisoare. În această scrisoare se cerea strângerea urgentă a unei sume de 200.000 de dolari necesari achiziționării unor echipamente de strictă necesitate pentru desfășurarea operațiilor militare. Mesagerul a reușit să dea de urma celui căutat, într-o sinagogă, tocmai în ziua de Iom Kipur. Salomon a întrerupt oficierea rugăciunilor și a cerut coreligionarii prezenți să contribuie la fondul necesar și să-l ajute, în același timp, să adune sume de bani în oraș.

Două statui ridicate în piețe publice din Chicago și Los Angeles omagiază și perpetuează memoria evreului venit din Polonia, care s-a identificat cu înaltele idealuri ale dobândirii independenței Statelor Unite ale Americii.

Minele regelui Shlomo

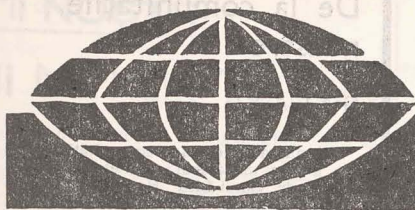
Cercetările arheologice au fost reluate în valea Timna, în apropierea Stilpilor lui Solomon, în speranța scoaterii la lumină a galeriilor minelor de cupru, vechi de câteva mii de ani.

Echipa de arheologi, care cuprinde experți și savanți din diferite discipline, printre care și specialiști în metalurgie, este condusă de profesorul dr. Beno Rothenberg.

Lucrările arheologice în curs priveșc câteva zeci de puțuri, cu o profunzime de 17 metri, fiecare dintre ele având tăiate în pereți scări ducând la numeroase tuneluri subterane ce formează o rețea întinsă. Puțurile acestea, cu un diametru de 1,20 m., erau cunoscute de multă vreme, însă se presupunea că ele au permis în vechime accesul la ape subterane din pinza freatică. Acum există convingerea că este vorba, de fapt, de mine de cupru cu o vechime de câteva milenii. Dacă aceasta se confirmă, atunci vom avea de-a face cu o veritabilă cucerire în ce privește cunoștințele actuale despre minele de cupru antice.

Paralel cu reluarea lucrărilor arheologice la Timna, a reînceput și studierea în laborator a diferitelor aliaje de cupru descoperite în regiune în urmă cu câțiva ani.

Arheologii afirmă că Timna ar putea constitui unica mărturie efectivă asupra prelucrării cuprului din mileniul al treilea dinaintea erei noastre și până în cel de-al cincilea secol al erei actuale.

meridiane

BNEI ISRAEL: o istorie fabuloasă

Recente date statistice relevă că în India trăiesc actualmente 30.000 de evrei. Dintre aceștia, 25.000 fac parte din comunitatea așa numită Bnei Israel iar alții circa 1200 sînt grupați în comunitatea din Cochîn. Alți circa 4000 aparțin unor mici comunități de rit askenaz, răspândite în așezări din Punjab.

Istoria celor două principale grupe comunitare — Bnei Israel și Cochîn — este un amestec de fabulos și de perpetuare a tradițiilor iudaice.

ȘANVAR TELIS

Remarci cu privire la India se găsesc și în Biblie. Dacă presupunerile potrivit cărora legenda „țară de aur” Ophir, ar trebui identificată cu India nu sînt acceptate, folosirea în Cartea Esteri (I, 8—9) a denumirii „hodu” — hindus — atestă străvechi legături cu India. Un alt indiciu îl constituie folosirea în prima Carte a Regilor a unor cuvinte de origine dravidiană. În prima carte a Macabeilor (VI, 37 și VIII, 9) se vorbește despre „hinduși”. Talmudul pomeneste de mai multe ori de hindeni (hindui, h'ndavi, hinda, hindeva); în a sa „Geografie a Talmudului”, Neubauer arată că în folioarele Talmudului numele Indiei e relevat de unsprezece ori.

Cei dintîi evrei care s-au stabilit în India au fost cunoscuți sub denumirea de Bnei Israel sau Bene Israel. Ei trăiesc actualmente în majoritate la Bombay sau în apropierea acestuia mare oraș, dar și la Calcutta și Malabar, precum și la Rangoon (Birmania). Numele lor hindus este Șanvar Telis sau „lucrătorii de simbătă de ulei”, aluzie la ocupația lor din trecut și la faptul că țineau simbăta. Cu toate că pielea lor e brună și trăsăturile mai apropiate de cele ale hindușilor decît de cele ale semțiilor, Bnei Israel resping ipoteza unui amestec hindus. Limba vorbită de ei în mod curent este marathi, o ramură a grupului prakrit al limbilor hinduse.

Din cauza lipsei de date concludente, nu se poate fixa cu precizie data cînd Bnei Israel au sosit în India. Unii cercetători, pornind de la faptul că comunitatea însăși se intitulează Bnei Israel și nu Iehudim, au emis ipoteza că evreii Bnei Israel au venit pe meleagurile indiene între anii 750 și 500 înainte erei actuale, înainte ca termenul de Iehudim să fi devenit denumirea uzuală pentru evrei. Pe de altă parte, adoptarea acestei denumiri se poate explica și prin faptul că mahomedanii, vecinii lor, detestau denumirea de Iehud.

O tradiție răspîdită printre Bnei Israel susține că strămoșii lor au venit din nord dar au naufragiat lângă Navağan, o localitate situată la vre-o 18 mile sud de Bombay. Istoricul indian Kehimbar crede că această comunitate este rezultatul unei migrațiuni care a început pe vremea persecuțiilor lui Antiochus Epifanes, în secolul al II-lea înainte erei actuale, și că primii evrei au venit în India navigînd pe apele Golfului Persic — sau ale Mării Roșii. „Este posibil — afirmă Kehimbar — ca ei să fi folosit căile maritime prin care pe vremea regelui Solomon iudeii făceau negoț cu orașele indiene de pe coasta estică.”

Izvoare scrise, ulterioare celui de-al doilea secol dinaintea erei noastre, consemnează existența populației Bnei Israel. Astfel, în dicționarul geografic al Indiei (vol. 6, pag. 234) se poate citi: „În secolul al II-lea i.e.n. un neguțar roman naviga efectuînd curse regulate cu o flotilă de 100 de vase de la Myos Hormus, pe Marea Roșie, spre Arabia, Ceylon și Malabar. Aici, el a găsit o veche colonie de iudei, ai căror urmași trăiesc și astăzi pe coasta orașului Bombay și sînt cunoscuți sub denumirea de Bnei Israel (fiii lui Israel)”. Așezările iudaice din India datează, așadar, după toate probabilitățile, încă dinaintea secolului al II-lea i.e.n., de cînd a început comerțul roman cu țărilor de pe coasta sudică a subcontinentului indian. Cît privește izvoarele iudaice, ele datează dintr-o perioadă mai tîrzie. Vom semnală, de pildă, că ilustrul poet și exeget al Torei Abraham ibn Ezra (1092—1167) a fost captiv în India și laudă orezul indian, notînd că „evreii Bnei Israel îl găsesc într-un mod deosebit”. Maimonide (1135—1204), scrie într-o epistolă

adresată rabinilor din Lunel: „Evreii yemeniți și arabi învață cite puțin din Talmud și înțeleg Tora în lumina învățăturilor hagadice. Cîțiva dintre cei bogați au trimis oameni să caute și au cumpărat trei exemplare din scrierea Yad Hazaka, astfel că iudeii, chiar și cei din India, au început să se lumineze. Dar aceștia (iudeii din India n.a.) nu cunosc legea scrisă. Nici despre religie nu știu decît foarte puțin, ei respectă însă odihna de Șabat și practică circumcizia în ziua a opta”. În mod evident, toate aceste ultime observații ale lui Rambam se referă la Bnei Israel.

Religia practică de Bnei Israel de la stabilirea lor în India a fost un fel de iudaism primitiv. Singurul cuvînt ebraic pe care l-au folosit multă vreme a fost Șema (Ascultă, Israele); scrieri sfinte în limba ebraică nu posedă, însă au rămas fideli respectării zilei de Șabat și ritualului circumciziei. Zilele lor de sărbătoare se numesc San, cuvînt de origine hindusă. Ei țîn ziua de Anul nou numai în prima zi de Tisri.

Dar, cu toate că viața lor religioasă era impregnată de numeroase datini apropiate celor iudaice, iar calendarul lor religios marca principalele sărbători evreiești în semnificația lor tradițională, Bnei Israel aveau cunoștințe slabe despre iudaismul tradițional în unele aspecte importante. Taierea rituală, băile rituale, divorțul și căsătoria conform tradițiilor iudaice erau necunoscute.

Conform unei vechi tradiții, prin anul 903 al erei actuale a avut loc o reformă religioasă. Numele reformatorului este indicat a fi David Rahabi. Multă vreme, călătorii care i-au vizitat pe Bnei Israel nu erau siguri că aceștia erau evrei autentici. Tradiția spune că Rahabi, care venise și el ca vizitator prin acele locuri, a fost impresionat de faptul că Bnei Israel țineau Șabatul și aveau adeseori nume asemănătoare celor evreiești. Ca să le pună la încercare, a prezentat femeilor mai multe feluri de pești pentru a le găti, unii cu aripioare înotătoare și solzi, alții fără. Cînd a văzut că femeile le-au respins pe aceștia din urmă, potrivit prescripțiilor rituale biblice, a tras concluzia că Bnei Israel erau într-adevăr evrei și atunci i-a învățat multe datini și obiceiuri.

Nimic nu confirmă existența lui Rahabi și este foarte probabil că ne aflăm în fața unei legende. În realitate, potrivit unor date mai precise (inscripții religioase ca și însemnări ale unor vizitatori), o adevărată redescoperire religioasă printre Bnei Israel a avut loc în secolul al XVII-lea, pare-se sub influența comunității evreiești din Cochîn. Sub această influență, Bnei Israel au adoptat iudaismul tradițional. Ei au început să învețe Tora, să facă rugăciuni după ritualul sefarđ, să respecte regulile cu privire la alimentație, cît și alte datini iudaice.

Cei mai mulți evrei Bnei Israel trăiesc la Bombay unde au 11 sinagogi în care se oficiază în ebraică și engleză.

Pînă în anul 1934, Bnei Israel nu erau recunoscuți ca evrei autentici de către comunitatea din India, care refuza să le acorde un statut egal în probleme comunitare și religioase, sub cuvînt că nu respectau toate obiceiurile și datinile ritualului ortodox. După consultarea și avizul dat de eruditul rabin Moses Gaster — care a păstori și în România — grupului Bnei Israel i-au fost acordate în iunie 1934 toate drepturile religioase, fiind recunoscuți ca o obște evreiască.

UN REGAT ÎN CRANGANORE

Istoria celei de-a doua comunități importante evreiești din India — cea din Cochîn — este și ea impregnată de nimburi legendari. Nu se știe cu precizie cînd au venit cei dintîi evrei în Cochîn, pe coasta de sud-est a Indiei. Nu este exclus ca o parte din miile de oameni care, după distrugerea celui de-al doilea Templu, au luat calea exodului pe vechile drumuri comerciale spre răsărit, să fi ajuns pe coasta estică indiană. Fapt este că o însemnare de călătorie latină, datînd din anul 55 al erei actuale vorbește despre „ospitalitatea fericită” cu care erau primiți vizitatorii” în așezarea evreiască din Cranganore.”

Trăsătura unică a istoriei comunității din Cochîn constă în aceea că a avut un

regat aparte sau — pentru a folosi un termen mai adecvat — un district autonom la Anjunanam, în Cranganore, timp de un mileniu (datînd în linii mari din secolul al IV-lea și pînă în secolul al XIV-lea al erei actuale). Rajahul local, Bhaskara Ravi Varma, a dat în anul 379 conducătorului obștei evreiești, Iosif Rabban, despre care se spune că era de obșire din Babilon, o „cartă de independență”, gravată în table de cupru, numărîndu-l pe el și pe descendenții săi, „cîrmuitori și domnitori ai obștei, stăpîni și regi peste Anjunanam”. Tablele acestea de cupru pot fi văzute în sinagoga Pardes din orașul Cochîn.

În secolul al XVI-lea, un poet, rabi Nisim, scria în Nomar Șira: Am venit din Spania Auzism vorbindu-se de cetatea Shingly, Názulam să văd un rege iudeu Și l-am văzut cu ochii mei.

Fiind în acea epocă unicul port maritim din zona respectivă, Cranganore a fost denumit Mazhiri de către greci și Shingly de către evrei, care îl considerau „țara sfîntă cea mică” (în Cochîn se mai practică și astăzi obiceiul ca la înmormîntare să se presare peste ochii celui decedat țărînă din Ierusalim). Vestigii din străvechiul Shingly mai persistă și azi și, printre aceste vestigii, se află o ridicătură cu ruine denumită „Jodda Kunnu” (colina evreiască) și o fîntînă denumită „Jodda Kulam” (fîntîna evreiască).

Regatul evreiesc din Cochîn s-a destrămat în anul 1471 din pricina rivalităților interne ce au urmat stingerii succesiunii lui Iosif Rabban. În cele din urmă, evreii și-au părăsit vechea așezare și s-au dus la Cochîn unde rajahul le-a dat un loc în apropierea zidurilor palatului, pentru a atesta în mod public privilegiile pe care le-au dobîndit sub protecția lui. Locul a ajuns să fie cunoscut ulterior sub numele de „orașul evreiesc”.

MAURI, PORTUGHEZI, OLANDEZI

În evul mediu, infloritoare comunitate din Cochîn a avut de trecut prin perioade întunecate. În anii 1500—1512, maurii au distrus o mare parte a așezărilor din Cranganore unde, în deceniile anterioare își găsiseră adăpost și citeva sute de familii evreiești fugite din infernul închiziției spaniole. A urmat dominația portugheză, care a durat aproape un secol și jumătate, marcînd cea mai neagră pagină din istoria obștei evreiești.

O renaștere a comunității și a vieții iudaice a avut loc după instaurarea administrației olandeze. Olandezii au venit în Cochîn în 1663, i-au învins pe portughezi și au cîrmuit districtul timp de 130 de ani.

Reducus numericeste, comunitatea din Cochîn continuă actualmente tradițiile iudaice. Membrii ei vorbesc în viața de toate zilele limba populației locale hinduse, malayalam, iar cei mai mulți dintre ei se îmbracă după tradiția veche locală. Este însă remarcabil faptul că aproape toți învață și cunosc ebraica. Ritual predominant e cel sefarđ. Și, deși au preluat unele obiceiuri hinduse, simburile tradiției iudaice a fost păstrat nealterat pînă în zilele noastre.

Centrul vieții spirituale, religioase a obștei din Cochîn îl constituie Marea sinagogă. Parțial distrusă de portughezi, ea a fost refăcută în anul 1709, fiind transformată într-un edificiu arhitectonic. Poadeaua este parodisită cu dale albastre aduse din China, pe care sînt pictate sălcii. De tavan atîrnă trei mari candelabre flamande din cristal și fildeș. În sinagogă se păstrează o coroană de aur pentru Tora, două lămpi de argint și o casetă de argint pentru păstrarea cărților Torei, toate dăruite de maharajahul de Travancore. Pe pereții din dreapta sînt fixate tablele de cupru ale lui Bhaskara Ravi Varma. Chivotul este din lemn de mahon sculptat. Tipică pentru Marea sinagogă, denumită și sinagoga Pardes, este existența a două amvoane: unul servește la rugăciunile zilnice, celălalt — mai înalt — e folosit numai în zilele de Șabat și de sărbătoare. Aniversarea a 400 de ani de la construirea sinagogii Pardes a fost unul din cele mai importante momente trăite în ultima vreme de obștea din Cochîn. Autoritățile indiene au ținut să marcheze și ele evenimentul, emițînd un timbru care reprezintă impunătorul lăcaș de rugăciune.

M. O. BRUCĂR

CARNET

VINUL

Tîrgul trăia sub semnul temperanței. Singurul personaj devenit notoriu pentru că se abătuse de la această lege era Lot, dar el se săvîrșise din viață de mult de tot, cu mii de ani în urmă și la mii de leghe de aceste meleaguri. Era un personaj pitoresc și cam ridicol — singurul de acest fel din Biblie — de care pînă și copiii de la heder își cam rideau: Lot-șiker, Lot-beivanul, așa îi spuneau și tații nu pierdeau prilejul spre a-și avertiza odraslele de urmările dăunătoare ale băutului. Precauțiune de altfel cu totul inutilă, căci neam de neamul lor nu se dedase acestui viciu.

E adevărat, erau cîteva circumi, care se animau, mai cu seamă cele de la obor, miercuri, zi de tîrg. Geambașii mai cu seamă veneau aici să bea aldămaș și să bată palma cu mușterii. În restul zilelor de vară, muștele bizitau a pustiu la ferestre, în care se aflau expuse sticle cu băuturi felurite colorate și salbe de covrigi tari ca piatra. Iarna, cînd viscolul via amarnic, intrau să se încălzească și să bea un sfertuleț birjarii. Cam aceasta era lumea circumelor iar dacă adăugăm și amănuntul că dintre toate indeletnicirile, cea a crișmarilor era cea mai puțin prețuită — care părinte își dădea băiatul să lucreze în această branșă? — căpătăm imaginea locului ce-l ocupa în viața tîrgului.

Și atunci, care era rostul circumilor, și al vinului? O, vinul era necesar de Șabat, pentru kiduș și havdala. Vineri spre seară, după ce fusese îmbăiat și primenit, mezinul era îndemnat să dea o fugă pînă la Kalman sau Strul Faiel și să aducă vin pentru kiduș. Pătruns de însemnătatea misiunii sale, fîncul lua de poliță sticla de jumătate sau trei sferturi și stringînd tare în pumn moneda de aramă, nu cumva s-o piardă pe drum, alerga glonț unde fusese trimis. În acest fel, odată cu primele reprezentări despre lume, circumia căpăta pentru el exact dimensiunea ce o avusese și pentru tatăl, bunicul și străbunicul său: nu loc de petrecere și zăbavă, ci unul la care vii și pleci în fugă, cu o jumătate sau trei sferturi de litru de vin — pentru kiduș sau havdala.

Mai mult chiar. Hasidimilor le plăcea să povestească întimplarea cu rabi Levi-Itzhak din Berdicev, pe care, copil fiind, tatăl său l-a trimis, într-o seară de simbătă, să aducă un sfert de vin pentru havdala.

Copilul — așa istorisesc hasidimii — luă de pe poliță sticla și continuă să aștepte.

— Ce mai stai, Levi-Itzhak? Ți-am spus să aduci vin pentru havdala...

— Aștept să-mi dai, tată, banii...

— Așa, surise rabinul, aștepți banii. Cu bani poate oricine aduce vin. Tu, însă, ești un copil deștept...

Băiatul nu mai zăbovi și se topi pe ușă. După puțin timp se înapoie și-i trimină tatălui sticla goală.

— Unde-i vinul, Levi-Itzhak? Se miră acesta. Doar te-am trimis după vin...

Pentru havdala...

A fost rindul băiatului să suridă...

— Cu vin, tată, poate oricine face havdala. Să faci havdala fără vin, asta e minunea...

După obiceiul lor, hasidimii nu se mulțumeau doar să povestească întimplarea, ci căutau să-i deslușească înțelesurile cele mai ascunse. Pentru cei mai mulți, a face havdala fără vin însemna a izbuti, a duce la capăt ceea ce ți-ai propus, chiar dacă ești lipsit și de lucrul strict necesar. Erau însă și unii care vroiau să vadă în întimplarea povestită o aluzie, un îndemn la continență. Cine știe...

E drept că tot hasidimii obișnuiau să citeze cunoscuta vorbă a regelui Șlomo „Vinul înveselește inima”, și asta mai ales la un prilej fericit — logodnă, nuntă sau bîrl. Atunci, da, oamenii se înveseleau, gustau un pahar-două de vin roșu sau de culoarea întelelemnului, își urau „Lehaim”, iar poveștile hasidice erau și mai inspirate. Ziua albăstrea la ferestre, apoi noaptea intra pe virfuri, grijulie să nu turbure petrecerea oamenilor. Intr-un tirziu, mesenii se ridicau de la locurile lor, cu toții la fel de treji de cum se așezaseră, la fel de siguri pe picioarele lor, la fel de stăpîni pe mințea lor și asta era poate încă o minune. O minune adevărată, fără nimic supranatural — ce se întimpla aieva cu acești amatori de minuni.

La fel se întimpla de Purim și de Simhat Tora, cele două momente ale anului cînd — e drept, din motive diferite — credinciosul e ținut să se veselească. De Purim chiar e scris ca evreul să se îmbete, dar cine în tîrg lua asta ad-litram și nu doar ca o metaforă a bucuriei? Firește, credincioșii stăteau pînă tirziu în jurul mesei, se înfruptau din kis-miș, pilaful dulce cu stafide și mirodenii și celelalte bunătați, sorbeau un pahar de vin, vorbeau despre Haman cel din Meghila și despre numeroșii săi urmași... Să ne mire, dar, că în acest context veselia era cam tristă?

De Simhat Tora era altceva. Seara aceasta era cea mai voioasă dintre toate. Singora era scîldată în lumina becurilor electrice și a luminărilor de spermanțetă iar umbrele celor ce dănuiau fericiți cu Tora în brațe dănuiau la rindul lor pe pereții proaspăt spoși. Procesiunea de hakafot părea a nu se mai termina iar prichindeii cu felinare de bostan scobit în care ardea o lumină lunea prințre oameni ca argintul viu. Enoriașii se bucurau că s-au învrednicit să încheie cu bine lectura de peste ana a Torei și că, fără pauză o reliau de la Beresit, mincuna lekehe, nuci proaspete și vin roșu și nu se mai săturau să cînte în cor: „Torat Adoșem temima... Tora lui Dumnezeu e desăvîrșită”.

De, de Simhat Tora evreii din tîrg erau beți. Dar nu de vin, ci de fericire, de bucuria curată a Torei, mireasa desăvîrșită și mult iubită.

Apoi viața tîrgului reîntra pe făgașul obișnuit. Toamna se vestește cu ploți mărunt și reci, vîntul despuia fără milă podoba verde a grădinilor. Incepea sezonul căciărilor, al cocorărilor și chubotarilor, pe caprele lor birjarii se zgribeau de frigul umed. Dimineața și seara tîrgul era învăluit într-o piclă lăptoasă, de nu se vedea om de om, iar hornurile prindeau să fumege prevestind apropiata iarnă.

Oborul era acum pustiu, uitate și pustii erau și circumile în care Kalman și Strul-Faiel așteptau să se facă vineri după amiază, cînd gospodarii își îndeamnă mezinii să dea fuga după o jumătate sau trei sferturi de vin. Pentru kiduș și havdala.

VICTOR RUSU

De la comunitățile noastre

GALAȚI

Adunarea generală a comunității evreilor a ales următorul comitet de conducere: dr. Sami-Lică Herșcovici, președinte; Esrig Beniamin, Aron Milstein, Solomon Bercovici, dr. Moise Milstein, Simon Helman, Silvia Haimovici, consilieri.

BRAȘOV

Comitetul comunității din orașul Brașov este format din d-nii: ing. Sami Leibovici, președinte; Mauriciu Thaler, Dezideriu Izsak, Azril Stein, Magdalena Springer și Alter Adler, consilieri.

T.G. NEAMȚ

La sinagoga Baslavar a avut loc ceremonia de Bar-Mitzva a lui Sorin Nijnever, cursant de la Talmud Tora. Au luat parte părinții și rudele sărbătoritului, precum și membri ai obștei, în frunte cu conducerea.

Prezătirea pentru Bar Mitzva a fost făcută de melamedul Maier Frid.

Aspect din timpul ceremoniei.

Erudit al Torei

Rabi Akiva a început să studieze cu înțiere. Cu toate acestea în cifra ana el a reușit să-și întrecă colegii ba chiar și pe maestrii lor. Cam după 20 de ani de la născuirea templului numele său era pomenit printre înțelepții de seamă din Iazne. Ghemara ne relatează întințirea dintre rabi Akiva și bătrînul tanaic rabi Dosa ben Harkinas. Acesta l-a arătat multă cinștire, spunînd: „Tu ești Akiva ben Iosef, al cărui nume răsună de la un capăt la celălalt al lumii? Ia loc, fiule, ia loc și dea Domnul să fie mulți ca tine în Israel”. (Ivamat, IX-7). Stilul învățării și erudiția sa au făcut o puternică impresie clar și asupra celor care nu împărțeau punctul său de vedere. Se spunea despre el că e „Ca muntele Sinai, unul ce mută munții din loc” (titlu atribuit unui învățat ce se remarcă prin erudiție mare și minte ascuțită). Acesta era rabi Akiva, care a redactat învățătura maestrilor săi și a pus bazele Mișnei.

Metoda lui rabi Akiva era să explice fiecare cuvînt și fiecare literă a Torei. El a dat explicare și tuturor versetelor Torei în care apar cuvintele „pe”, „doar” și „numai”. El a spus: „Aceste cuvinte au menirea să ne învețe că în acest verset se află o aluzie la cuvînte ce nu sînt scrise în mod explicit”.

SIMHA RAZ

Citiți în pagina a 12-a textul în limba ebraică.

DOCUMENTE

Muzeul etnografic din Tel Aviv a intrat în posesia unor importante documente ce au aparținut scriitorului S. Anski. Este vorba de un număr de fotografii de vechi sinagogi, precum și de costume tradiționale, pe care scriitorul le-a făcut în cursul expedițiilor sale etnografice prin diferite așezări evreiești din Polonia și Ucraina. Fondul cuprinde, de asemenea, cîteva manuscrise ale lui Anski.

DECESE

În perioada 11—25 iunie 1975, în cîmțirile comunității evreilor din București au fost înhumați:

Varsano Retty (47 ani) Bd. Macaralei 35; Marcus Ghizela (84) Sft. Mina 10; Elembogen Carolina (72) Obcina Mare 1 (Drumul Taberei); Dr. Hoenig Alfred (62) Aleia Aliorului 8; Grosvald Hinda (77) Reconstrucției 7; Lazar Clarisse (47) Mircea Vodă 12; Brand Haim (62) Luminei 6 A; Lazarovici Herman (75) Viitor 125; Teitel Rașela (Mencer Ivesți) (71) Enăchiță Văcărescu 51; Senater Fany (84) Aurora 50; Aberman Moritz (81) Panait Mușoiu 11; Cremer Rifica (91) Visarion 19; Feingold Helena (82) Bd. N. Bălcescu 9 A; Turner Aron (75) Pop de Băsești 3; Varyas Josef (55) Banu Andronache 52—60; Panzierer Jetty (68) Traian 11; Tarcauanu Iancu Simșa (65) Alex. Vlahuță 19.

Adinc Ioviti și veșnic nemîngiați, farmacistul Boris Fișman (din Iași) soț, Samuel și Fina Fișman (Ierusalim) fiu și noră, Mira și Ștefan Iures, fiică și ginere, Alexandru, Daniel, Orit, nepoți, anunță pierderea, la 24 iunie 1975, (15 Tamuz a soției, mamei și bunicii lor

GOLDA FIȘMAN
(născut Cervinski)
fost lector universitar

Profund îndurerăți, Mișu Vasilescu soț, Radu fiu, din Venezuela cu soția și copiii, Zuza, soră și Emil Cărceru, cumnat, Emil Leibovici, frate cu soția, familie Moscuz și Segal din Venezuela, prietenii și colegii de serviciu, anunță moartea fulgerătoare a scumpei lor

BLANSCHA VASILESCU

născută Leibovici

Inhumarea a avut loc la Pitești, în ziua de 15 iunie 1975.

Comunitatea evreilor din Piatra Neamț anunță cu mult regret încetarea din viață a lui

MARCEL ROTHMAN

Fost secretar și consilier al Comunității și vom păstra vie amintirea.

Anuța Schwartzwald anunță cu durere încetarea din viață a dragului ei soț

MARCU SCHWARTZWALD

Înmormintarea a avut loc la Galați, în ziua de 25 februarie 1975.

Zdrobiți de durere și în veci neconsolați, părinții, soțul, fratele, cumnata, mătușe, verișoare, anunță pierderea scumpei lor

EDICA VARSANO

(născută Docteur)
în vîrstă de 47 ani.

Inhumarea a avut loc la 8 iunie 1975. Mulțumim tuturor acelor care au fost alături de noi în aceste clipe grele.

Familia îndurerată anunță că la 25 iunie 1975 s-au împlinit 30 de zile de la stingerea din viață a celui ce a fost

MARCEL ROTHMAN

secretar al Comunității din Piatra Neamț. Amintirea lui ne va fi din veșnicie pururi.

Soția îndurerată amintește că s-au scurs trei ani de la moartea aceluia ce a fost

avocat **PAUL LAZĂR** Iași

Un gînd pios pentru sufletul lui bun!

La Iași a încetat din viață

ing. **IOSEF HAIMOVICI**

consilier al Comunității
Defunctul era apreciat pentru devotamentul și activitatea sa obștească, pentru interesul ce-l purta semenilor săi.

OASPEȚII NOȘTRI

Delegația Sinagogii Mari din Tel Aviv

Între 15—22 iunie a.c. obște noastră a primit vizita unei delegații a Sinagogii Mari din Tel Aviv, principalul lăcaș de rugăciune al orașului. Delegația era alcătuită din d-nii: **Abraham Hetroni**, președintele comitetului de conducere al sinagogii; **ing. Shimon Wasserman**, vicepreședinte; **av. Daniel Jacobson** și **Mordehai Szklerek**, membri în conducere.

Delegația a fost primită de Eminența Sa d. Șef rabin **dr. Moses Rosen** și de ceilalți conducători ai Federației și Comunității din București. Dl. **Abraham Hetroni** a transmis păstorului nostru spiritual salutul plin de venerație și respect al conducerii și enoriașilor Sinagogii Mari, ca și al locuitorilor orașului Tel Aviv. A fost înmănat mesajul adresat de primarul municipiului Tel-Aviv-Iaffa, d. **Shlomo Lahat**, în care, între altele, se spune: „Locuitorii orașului nostru — primul oraș evreiesc — nutresc simțăminte de respect și înaltă prețuire față de Republica Socialistă România și președintele ei. Ei prețuiesc pe d. Șef rabin **dr. Moses Rosen**, care aduce o contribuție deosebită la întărirea legăturilor dintre țările noastre, dintre comunitățile noastre”. Au fost, de asemenea, prezentate mesaje din partea Șef rabinului orașului Tel Aviv-Iaffa, **Itzhak Yedidia Frenkel**; a Șef rabinului sefarad al orașului Tel Aviv, **Haim David Hallevy**; a președintelui pentru chestiunile religioase ale orașului, **Pinhas Shinman**, deputat în Knesset.

La București, delegația a vizitat așezăminte religioase ale obștei, instituții ale Federației, centrul de asistență socială

și medicală a coreligionarilor bătrâni, bolnavi, lipsiți de familie etc.

În seara de 17 iunie conducerea Federației a oferit o masă, care a decurs într-o atmosferă foarte cordială. Delegația a luat parte la recepția oferită în ziua de 19 iunie de doamna și d. Șef rabin **dr. Moses Rosen**.

Însoțită de d. **Daniel Segal**, președintele Comunității evreilor din București, delegația a vizitat valea Prahovei, precum și comunitățile Brașov, Iași, Bacău, Buhuși și Piatra Neamț.

În ziua de 20 iunie delegația a luat parte la serviciul divin de **Kabat Șabat**, la Templul coral din București, fiind salutați, în cadrul predicii, de Eminența Sa. Mulțumind pentru cinstire, d. **Abraham Hetroni** a arătat că delegația duce cu sine impresii de neșters și va împărtăși fraților și surorilor din Israel bucuria ce a resimțit-o văzând la fața locului drepturile și libertățile de care beneficiază obștea evreiască din România, realizările ei pe toate țărmurile.

În aceeași seară, delegația a luat parte la tradiționala masă și serbare de **Oneg Șabat**, la restaurantul ritual al F.C.E. Eminența Sa, în numele Federației Comunităților Evreiești din România, a oferit în dar Sinagogii Mari din Tel Aviv un **Aron Kodeș**, chivot sfânt, mai multe **Menorot**, candelabre de sinagogă și alte obiecte rituale. Mulțumind călduros în numele delegației și al enoriașilor pe care-o reprezintă, d. A. Hetroni a arătat că aceste daruri, ce se adaugă darurilor în suluri sfinte ale Torei, vor fi primite cu bucurie, emoție și recunoștință de către locuitorii din Israel.

Vizita delegației Bnai Brith din S.U.A.

Aspect din timpul primirii delegației la sediul F.C.E.

(Urmare din pag. 1-a)

București; **Richard Viets**, însărcinat de afaceri; **Mainland Ed**, consilier de ambasadă, **Joel Levy**, al treilea secretar de ambasadă. De asemenea, au fost prezenți **Excelența Sa Yohanan Cohen**, ambasadorul statului Israel la București și **Mordehai Avgar**, ministru-consilier de ambasadă.

În elegantă sală de recepții se aflau frunții obștei din București, eminenții scriitori, publiciști și artiști, oameni de știință, printre care: acad. prof. dr. **N. Cajal**, **Sasa Pană**, **F. Brunea-Fox**, **Alexandru Mirodan**, **Alex. Jar**, **Eugen Luca**, **Ely Roman**, **N. Stroe** ș.a. Sint nume prestigioase atât în cultura țării cit și a obștei evreiești, prezența lor fiind încă o confirmare a faptului că nu există nici o contradicție între a fi cetățean devotat al României socialiste și membru al obștei. Din acest punct de vedere, înfăptuirea a depășit caracterul protocolar, fiind o ilustrare în fapt a politicii consecvente, profund principiale, a regimului socialist al României în problema națională. Tot așa, prezența conducătorului Departamentului Cultelor a avut semnificația respectului de care, alături de toate cultele, se bucură cultul mozaic din partea autorităților de stat, iar prezența înalților ierarhi în frunte cu **Prea Fericitul Patriarh Justinian** — legăturile de prietenie, dragoste și stimă reciprocă statornicite între slujitorii și credincioșii tuturor cultelor din țară.

Recepția a decurs într-o atmosferă deosebit de cordială.

După amiază, d. și d-na **Richard Viets**, consilier-însărcinat de afaceri al ambasadăi S.U.A. au oferit un cocteil. Au participat Eminența Sa d. Șef rabin și d-na dr. **Rosen**, conducătorii Federației și ai comunității din București, frunții ai obștei. Au fost de față d-na și d. **Gheorghe Nenciu**, conducătorul Departamentului Cultelor.

Vineri 20 iunie a fost de asemenea o zi plină și interesantă pentru delegație. În vreme ce membrii delegației și-au continuat programul de vizitare a instituțiilor obștei, conducerea ei, însoțită de Eminența Sa d. Șef rabin, a fost primită de d. **Gheorghe Nenciu**, conducătorul Departamentului Cultelor, cu care a purtat o convorbire cordială. În cursul dimineții, a fost primită în audiență de d. **Vasile Gliga**, adjunct al ministrului de externe. Audiența a decurs într-o atmosferă cordială.

După amiază, în cadrul serviciului divin de **Kabat Șabat**, a avut loc primirea solemnă a delegației de către enoriașii sfântului lăcaș și membrii comunității bucureștene. Ca în fiecare vineri seara și în zi de sărbătoare, Templul coral, feric luminat, era plin de credincioși. Serviciul divin s-a desfășurat cu ceremonialul festiv, atât de vechi și totuși mereu atât de proaspăt. Rugăciunea de **Kabat Șabat** a fost oficiată în această seară de d. prim-cantor **Aizic Jucovschi**, acompaniat de corul templului, dirijat de maestrul **A. Schwartz**.

Ca în fiecare vineri seara, Eminența Sa a rostit de la amvon predica la pericopa săptămânii, de astădată **Hucac-Balak**. Interpretând cu măiestrie substanța de idei a acestei pericope, Eminența Sa a relevat că primul „difamator” apare în Biblie în persoana lui **Bileam**, profetul mincinos la care reurge regele **Balak** spre a-și crea o acoperire „ideologică” a războiului de agresiune împotriva triburilor lui **Israel**. De atunci omenirea a cunoscut și alți profeți mincinoși, apostoli ai vrajbei și urei între popoare, iar noi, evreii, am devenit victimele tuturor **Bileamilor** ce pregăteau sau justificau pogromul, genocidul. De

aceea datorită de a lupta împotriva difamațiunii este sacră, după cum sacră este cea dusă de **Anti-Difamation League**. În continuare, Eminența Sa a adresat un cald salut delegației americane, precum și delegației Sinagogii Mari din Tel Aviv, de asemenea prezentă în sfântul lăcaș.

În numele delegației americane au luat cuvântul d-nii **Benjamin R. Epstein**, în limba engleză și **Abraham E. Foxman**, în idiş. A luat de asemenea cuvântul d. **Abraham Hetroni**, președintele Sinagogii Mari din Tel Aviv. Vorbitorii au dat glas emoției și bucuriei încercate de toți membrii delegațiilor lor de a se afla în mijlocul fraților și surorilor din România. Ei au subliniat interesul viu și constant ce-l poartă comunitățile lor obștei din România, respectul deosebit de care se bucură obștea și strălucitul ei conducător, d. Șef rabin **dr. Moses Rosen**, în viața evreiască internațională.

După serviciul divin, oaspeții s-au îndreptat, pe jos, spre restaurantul ritual al Federației, unde a avut loc tradiționala masă de **Oneg Șabat**. În frumoasa sală de la etaj — loc al altor înălțătoare manifestări spirituale — în jurul mesei sărbătorești, au avut peste 200 invitați, majoritatea cursanți ai **Talmud Torei** și discipuli lor. **Corul**, dirijat de d. **V. Școlnic**, a salutată intrarea oaspeților întonând imnul religios „**Salom alehem, mahaiei așarot...**” pe care fiecare evreu credincios îl întonează vineri seara, cînd revine de la sinagogă.

Așa cum ne-au declarat mai mulți membri ai delegației pe care i-am rugat să ne împărtășească impresiile, această seară de **Șabat** a însemnat pentru ei un eveniment memorabil. „**A fost pentru noi o infuzie de autentică spiritualitate iudaică**” ne-a declarat d. **Burton Levinson**, care a adăugat: „**Eu sînt din California, dar înainte de a mă întoarce acasă voi merge la Washington, spre a povesti prietenilor noștri de acolo cele văzute și trăite aici. Sîntem fericiti că le putem duce vești bune despre comunitatea Dr., care e vie, trăiește și, sîntem încredințați, va trăi mai departe în deplină libertate**”.

Corul a interpretat cu măiestrie un bogat program de cîntece religioase și din folclorul evreiesc, stîrnind admirația generală.

Sîmbătă, după serviciul divin, conducerea Templului coral a oferit un **Kidus**. A rostit **Divrei Toră**, înțelepte comentarii, d. Șef rabin **dr. Moses Rosen**, precum și d. prim-rabin **I. M. Marilus**.

Seara, membrii delegației, precum și delegația din Tel Aviv, au asistat la un spectacol de folclor dat de Teatrul evreiesc de stat din București. Oaspeții au apreciat în mod deosebit arta actorilor, răsplătindu-i cu aplauze și flori.

În dimineața zilei de 22 iunie a.c. delegația a părăsit țara. La aeroport a fost condusă de Eminența Sa d. Șef rabin **dr. Moses Rosen**, de conducători ai Federației.

A fost de față d. **Ion Lungeanu**, director în Departamentul Cultelor.

★

Pe aeroport, citeva clipe înainte de plecare, am stat de vorbă cu d. **Abraham H. Foxman**, unul din conducătorii delegației. „**În zilele petrecute la București, ca orice musafir am făcut cunoștință, am oferit și am primit cărți de vizită. Dar realizările obștei Dr. constituie cea mai grăitoare carte de vizită**”.

Am socotit că nu putem încheia mai bine această relatare decît reproducînd aceste cuvinte, care — ne-am dat seama — exprimă impresia generală a delegației.

Delegația Sinagogii Mari din Tel Aviv în timpul serviciului divin de **Kabat Șabat**

Delegația Uniunii Mondiale a Ebraiștilor

În ziua de 23 iunie a.c. au sosit la București d. prof. **Arie Tartakover**, președintele Uniunii Mondiale a Ebraiștilor (**Brit Ivrit Olamit**) și **Simha Raz**, secretarul acestei asociații de cultură, cu sediul la Ierusalim.

Programul vizitei cuprinde întrevierii cu Eminența Sa d. Șef rabin **dr. Moses Rosen** și cu ceilalți conducători ai obștei, vizitarea instituțiilor Federației, precum și vizitarea citorva comunități din țară (**Botoșani**, **Dorohoi**, **Iași**, **Suceava**), înfăpturiri cu oameni de cultură.

În seara zilei de vineri 27 iunie a.c. oaspeții au luat parte la serviciul divin de **Kabat Șabat** de la Templul coral, fiind salutați cu deferență de Eminența Sa. Dl. prof. A. Tartakover a mulțumit călduros pentru primirea și pentru posibilitățile largi ce au fost create oaspeților de a cunoaște realizările obștei.

Oaspeții au participat apoi la o masă de **Oneg Șabat**, la restaurantul ritual din str. **Popa Soare**.

FOLCLOR

Într-o editură new-yorkeză a apărut într-o nouă ediție cartea lui **Ruth Rubin** „**Vocile unui popor. Istoria folclorului muzical idiş**”. Bazîndu-se pe o amplă documentare, autoarea face o incursiune în dezvoltarea folclorului muzical idiş, de la începuturile sale din mijlocul secolului al XVI-lea și pînă la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial. Multe din cele mai reprezentative creații folclorice sînt prezentate atît în idiş cit și în traducere engleză.

Lucrare de diplomă

Printre lucrările de diplomă prezentate în această sesiune la Facultatea de drept din cadrul Universității din București, se numără și cea a studentului **Afloarei S. Doru** cu tema „**Israel — organizarea de stat și partidele politice**”. Lucrarea, de 160 de pagini, se bazează pe o bogată bibliografie de specialitate.

Călători străini din veacurile trecute despre evreii din capitala Moldovei

Cea mai veche informație privind așezarea evreilor în Capitala Moldovei o datorăm lui Iohan Belsius, trimis al lui Maximilian de Habsburg ca om de încredere la curtea domnului Moldovei, Despot Vodă.

Astfel, într-un raport adresat curții în anul 1562, Belsius arată următoarele: „Mai întâi regula urmată de Despot în administrarea statului și în actele de circumscripție este aceasta. El rostește judecări cu cea mai mare nepărtinire și păzește dreptatea față de tot neamul de oameni care sînt aici de multe feluri: și de mii de chipuri și, cum spune el cu drept cuvînt, de multe cugete: armeni, evrei, greci, moldoveni, sîrbi, sași etc. el însuși face judecățile în piața curții. Clintiri de mădular nu am aflat pînă acum să fi fost poruncite de el, decît doar bădăi...”

Menționăm, că deși raportul a fost trimis din Hirău, el se referă la populația de atunci a Iașilor din imediată apropiere.

Celebru medic, matematician și filozof al Renașterii, Iosif Solomon Delmedigo din Candia ne povestește în *Sefer Elim* (Amsterdam, 1629), că trecînd prin Moldova la începutul secolului al XVII-lea, a găsit în Iași pe „sfîntul și înțeleptul rabin Solomon ben Aravi medicul, șezînd (acolo) și ocupîndu-se cu știința Cabalei de mai bine de 40 ani”, știința despre care a scris mai multe opere; că acesta „la sfîrșitul zilelor sale, cînd era în etate de 80 de ani, plecă la Ierusalim” unde și muri. Acest rabin venise la Iași chemat din Teman (Arabia) locul nașterii sale. Un rabin-savant, totodată medic și cabalist cu renume, chemat spre a păstori în Iași nu ni-l putem închipui decît în mijlocul unei populații evreiești numeroase și totodată destul de instărită și cultă spre a-l putea prețui și reține în mijlocul ei atîta timp. Menționăm că Delmedigo a venit la Iași în anul 1617, unde a rămas 11 ani, pînă la 1628, după care a plecat în Polonia, unde a devenit medicul principelui Radziwil.

Orașul Iași, reședință de scaun a domnilor Moldovei, a fost vizitat în anul 1640 și de către călugărul italian Niccolo Barsi. Pelerinul arată despre acesta că e „foarte mare și negustoresc” și „loc de oprire pe drumul ce duce din Polonia spre Constantinopol...”

Se cuvine să amintim aici și relatarea misionarului Marco Bandini care vizitînd orașul spune că a găsit la curtea lui Vasile Lupu, un medic evreu originar din răsărit. Menționăm că este vorba de un anume Cohen.

Se știe că mai toți istoricii români precum și unii dintre călătorii străini care vorbesc de evenimentele petrecute în timpul domniei acestuia voievod pomenește de dughenile evreilor din oraș.

Doauă decenii mai tîrziu a trecut prin Iași italianul Cornelio Magni. Și acesta vorbește de negustorii evrei, într-o carte apărută la Parma, în anul 1678.

În drum spre Țarigrad, stărețul Leontie s-a oprit, în anul 1701, în capitala Moldovei, unde a stat 13 zile. Iată ce a notat călătorul, printre altele, despre acest oraș: „În Iași mai înainte erau clădiri frumoase; azi sînt multe palate pustii; iar străzile fuseseră pavate cu piatră. Iar curțile la Iași nu sînt inconjurate cu gard, doar numai la acel bogat, dar și la acela cu gard de nusele. Curtea domnească este foarte frumoasă. Sînt multe palate de piatră. Vinul și pîinea la Iași sînt ieftine; untul de vaci e ieftin, cel de cîneapă e scump și vine din Rusia. Merele, nucile, prunele sînt stranie de ieftine și nutrețul pentru cai e ieftin. Iar oamenii sînt binevoitori măcar că sînt săraci.” După mai multe asemenea observații privind viața ieșenilor, stărețul menționează că „la Iași sînt și mulți turci cu marfă și evrei trăiesc mulți aici. Evreii iau de la domnitor în antrepriză, izvoarele cu păcură”.

Din documente și lucrări de istorie știm că, în dughenile evreilor din Iași se găsea, în secolul al XVIII-lea; tutun, bumbac, fier, orez, frînghii, dohot, aramă, ciubote, oale, sare, și alte lucruri de gospodărie țărănească. Prăvăliile mai mari vîndeau postavurile, articole de manufactură și galanterie, aduse din alte părți. De asemenea evreii erau activi în negoul cu grîne, de miere, de vite (mai mult pentru export), lînă și brînzetură.

Cele de mai sus au fost remarcate la 1739 de către contele Koloman Mikes și relatate într-o scrisoare din Iași.

În ultimile decenii ale secolului al XVIII-lea, țara a fost cutreierată de către medicul sas Andreas Wolf, cu diferite

insărcinări. În lucrarea sa (*Beiträge zu einer statistisch-historischen Beschreibung des Fürstentums Moldau*, (Sibiu 1805) vorbește și despre evreii din Iași. El găsește acolo neguțorii evrei originari din Liov și Brody. În memorialul său notează că juvaerele de pe degetele și din pleptănătura cucoanelor sînt luate de evrei. Tot el spune că „La un singur neguțor evreu cutare domn are o datorie de 2000 de pungi”.

Și călătorul austriac Kleeman, reprezentant al unei case de comerț din Viena, pomeneste în jurnalul său de călătorie de neguțorii evrei din Iași, originari din Galiția și Austria, care luau parte activă la comerțul ieșan.

Călătorul rus Dimitrie Bantaș-Kameniski a vizitat țările române în anul 1808. Îl lăsăm să ne spună cîte ceva din cele văzute în capitala Moldovei: „Iașul e un oraș bun. Impozantul palat de piatră, construit pe timpul gospodarului Alexandru Moruzi în 1806 și ocupat în prezent de prințul Prozorovski, se poate număra printre clădirile cele mai frumoase.

Iosif Solomon Delmedigo (A vizitat capitala Moldovei pe la începutul secolului al XVII-lea)

În această clădire e și divanul, format din boieri moldoveni, al cărui președinte e consilierul de taină senatorul S. S. Kușnicov. Aici am văzut și sala de tron a fostului gospodar. Palatul acesta e interesant prin faptul că are tot atîtea ferestre cîte zile are anul și atîtea uși cîte săptămîni sînt într-un an... La Iași sînt o mulțime de evrei care se bucură de libertate și se ocupă cu comerțul... În păduri se află foarte mulți cai sălbatici (?) care sînt prinși și vinduți evreilor”.

Pe la 1837 prințul Anatol de Demidoff a trecut prin Iași și a notat următoarele în memorialul său: „Iași... unde ne făcuserăm intrarea printr-o stradă pavată cu un pod de birne groase, avea mai mult ca un pictor de apă, dar dughenile, de care e plină strada, sînt ri-

dicate deasupra nivelului ei, prin troațuri sau scări. Ușile și ferestrele erau țirite de mulțimea curioasă. Strada principală a orașului e locuită de o mulțime de negustori, zarați, mișii, oameni de afaceri tot felul. În partea mai veche a acestei străzi mari, o galerie susținută de stîlpi de lemn ușor, servește ca strează dughenilor. În aceste dugheni îi vezi pe evrei șezînd pe pragul ușii, ochind mușterii care trec și sunînd învechi mină un pumn-de parale, vestindu-și meșeria de zarați. Stofe și noutăți de de modă, fierării nemțești și englezești sînt țirite în rafturile acestor dugheni: și — lucru ciudat — o librărie și un cabinet de lectură franceze, s-au rădăcit în mijlocul acestor dugheni”.

Să ne referim în continuare la informațiile pe care le datorăm misionarilor Andrew A. Bonar și Robert Mc. Cheyne, clericul scoțian, apărute într-o carte (*Povestirea misiunii de cercetări printre evrei a bisericii scoțiene în 1839*, Edinburgh, 1843).

La sosirea în Iași, spun misionarii, evreii erau în drum spre sinagogă pentru sărbătoarea ispașirii. Printre ei mulți bărbați frumoși și femei foarte gătite. Prima sinagogă la care merseră o găsiră pînă la ultimul loc. Imnul absolutei plină fusese cîntat înainte de sosirea misionarilor, cari ar fi dorit mult să-l audă, pentru melodia tristă și plîngătoare, adusă — cred evreii — de pe Sinai. Trei rabini îmbrăcați în alb absolvă pe cei de față de păcatele din anul trecut. Nădușeala curgea șiroaie pe fețele credincioșilor devotați a căror fervoare gălăgioasă se auzea de departe. Stau astfel în rugăciuni toată noaptea și a doua zi pînă seara, cînd apar stelele. Ziua următoare, misionarii vizitară 12 sinagogi, găsindu-le înșesate de bărbați, femei și copii. Mulți credincioși, neavînd loc în sinagogă, stăteau afară și se rugau cu fețele întoarse spre Ierusalim. Se descrie pe larg ritualul și se explică sensul ceremoniei.

În oraș — spun călătorii — sînt o mulțime de sinagogi. Numai într-o singură stradă sînt 20. Unele din ele erau pictate cu scene reprezentînd paradisiul și facerea lumii. Evreii sînt privați de stat ca o comunitate. Impozitele nu se percep de la dînsii individual, ci de la conducătorii comunității, care sînt lăsați să le repartizeze și încaseze cum seocot mai bine și mai drept. Fiecare familie, în medie, plătește un ducat (zece silîngi). Taxele, evreii le pun nu pe alimentele săracilor, ci pe articolele de lux, ca să cadă mai ales pe cei bogați. Ei nu se socotesc prigonii de guvern. Toți vorbesc un jargon corupt din nemțește. Practică toate mesesugurile afară de acel al fierării. Sînt croitori, cizmari, timplari, ceasornicari. (Cf. Alex. Lapedatu în *Memorii secțiunii istorice*, Seria III, Tom XV, Mem. 1934).

Despre obiceiurile religioase din comunitatea ieșană, în aceiași perioadă, ne vorbește și consulul Prusiei la Iași, C.A. Kuch. Iată și relatarea acestuia:

„Cum însă populația evreiască din Iași venită din țări străine, iar o mare parte chiar cu supușenie străin, s-a ocrotit cu multă dibăcie convențiile încheiate

în favoarea lor, prin aceia că se arădăse abatorul evreiesc, așa că prețul cărnelor pentru evrei era de aproape patru ori mai mare, decît cea provenită din abatorul creștinesc. De asemenea orice pasăre trebuia tăiată de evrei, tot la abatorul lor, și-să plătească pentru ea un impozit oarecare. Fidelitatea rară cu care evreii de aici sînt legați de riturile lor religioase pune la adăpost pe arădășii abatorului de atingerea drepturilor sale, care, de altfel, dacă ar fi atîna ar atrage după sine o aspră pedeapsă.”

De la călătorul francez J. A. Vaillant deținem o relatare despre învățămîntul religios din comunitatea ieșană. Astfel înțe-un tabel statistic al învățămîntului pe anul 1843, acesta ne indică pentru Iași un număr de 12 școli evreiești cu 12 dascăli și cu un număr de 653 elevi.

În sfîrșit iată și mărturiile ofiterului austriac Moritz Edler Angeli din regimentul 37 „Serbisch-banatischer Corp”, care a staționat la Iași cu unitatea, între anii 1854—1857 — în vremea războiului din Crimeea. Numitul a publicat o carte (*Altes Eines*, Stuttgart, 1900), în care descrie cu lux de amănunte țara. Astfel vorbind de populația orașului Iași, autorul arată că aceasta se compunea din: români, evrei, ruși, nemți, armeni și greci. Nemțește se vorbea mult aici, mai ales între evrei și alți negustori.

MANAȘCU COTTER

Cărți triste

1975 este anul aniversării eliberării supraviețuitorilor lagărelor de exterminare naziste. Cu acest prilej, în editurile franceze au apărut cîteva noi cărți privind holocaustul hitlerist.

În *Edition du Temps Présent* a văzut lumina tiparului cartea lui Miriam Novitch „Trecerea barbarilor”. Folosind formula reportajului și bazîndu-se pe o bogată documentare — inclusiv interviurile luate unor supraviețuitori — scriitoarea conturează un impresionant tablou al suferințelor și rezistenței evreilor din Grecia în anii ocupației naziste.

În cartea lor „Medicii rușini”, apărută în editura pariziană Presses de la Cité, Betty și Robert-Paul Truck oferă o zguduitoare imagine a crimelor abominabile făcute de călăii nazisti în halate albe, sub forma „experiențelor științifice”. Mărturiile ale supraviețuitorilor și ale medicilor-criminali schitează contururile halucinate ale uneia din cele mai macabre pagini ale holocaustului.

Tot în editura Presses de la Cité a apărut reportajul-anchetă al lui Henry Allainmat intitulat „Auschwitz în Franța”. Pe baza documentelor de arhivă și mărturiilor a aproape o sută de supraviețuitori, autorul prezintă infernul lagărului nazist de la Struthof, în răsăritul Franței, unde au fost exterminate zeci de familii evreiești din această țară.

Aceiași temă, a deportării și a marilor tragedii trăite de evreii francezi în lagărele naziste, constituie obiectul amplei lucrări documentare a lui Georges Wellers „De la Drancy la Auschwitz” (lucrare apărută în cea de-a doua ediție în editura pariziană Seuil).

Cunoscuta editură pariziană Robert Lafont, anunță, la rîndul ei, apropiata apariție a unui album cu fotografii privind lagărele care au funcționat pe teritoriul Franței în perioada ocupației naziste.

Culori din vremea lui Bar Kohba

Compoziția culorilor folosite de meșteșugarii evrei de pe timpul lui Bar Kohba (secolul II al erei noastre) formează acum obiectul unor cercetări efectuate în laboratoarele concernului Dow Chemical din Statele Unite.

Se știe că țesutul și vopsitul au fost indeletniciri răspîndite la evreii din antichitate. În timpul dinastiei hasmoneene și mai cu seamă după întorcerea din exilul babilonian, aceste meșteșuguri au cunoscut o largă răspîndire.

Pe vremea asediului lui Titus, exista la Ierusalim un cartier întreg ocupat de țesători. Ei aveau propria lor sinagogă și puteau fi identificați după un semn distinctiv pe care îl purtau la mîncă: o bucată de pînză cu mai multe culori, din care clienții își puteau alege pe cea preferată. La Alexandria, țesătorii și vopsitorii evrei constituiau o breaslă recunoscută de legislația romană. Într-o lucrare din secolul al IV-lea, Totius Orbius Descriptio, se spune că mătasea făcută la Sarafanda, Schem, Lida era foarte căutată.

Măiestria meșteșugarilor evrei în domeniul țesătoriei și vopsitoriei a ajuns

să fie cunoscută pretutindeni iar renumele lor s-a menținut timp de secole. Astfel, în anul 1147, Roger al II-lea, regele normand al Siciliei, a adus în această insulă vopsitori evrei aflați în Coria, întemeind industria mătăsii în Sicilia. Vestitul călător din secolul al XII-lea, Benjamin de Tudela, străbătînd Sicilia, a găsit acolo o comunitate evreiască formată din 300 de persoane; toți se ocupau cu vopsitoria.

Cărturarul erarit Benjamin ben Moses al Nahavendi, din secolul al IX-lea, vorbește în cartea sa „Masat Biniamin” despre meșteșugarii evrei, între care vopsitori, care își exercitau profesiunea mergînd din loc în loc, la casele clienților.

Chimiștii din laboratoarele lui Dow Chemical au supus analizelor cîteva bucăți de țesături și cîteva franjuri de la îmbrăcămînta rituală găsită cu ocazia săpăturilor de la Masada, a căror culoare s-a menținut intactă timp de 1800 de ani. Ei doresc să descopere și să reconstituie metodele de vopsire folosite în acea epocă îndepărtată.

Iavne, orașul lui Iohanen ben Zakai

...Ierusalimul, asediat de oștile lui Vespasian în anul 68 e.n., ducea o luptă fără speranță. În acele momente, cind iudeii erau covârșiți de puterea romană, Iohanen ben Zaccai, care avea să rămână ultimul supraviețuitor al Sanhedrinului, se gădea, asemeni altor conducători spirituali ai poporului, la supraviețuirea iudaismului.

Legenda spune că, simulind moartea învățătorului lor, discipolii lui rabi Iohanen l-au soos într-un coșciug din cetatea sfântă asediată, așa cum cereau prescripțiile. Arătându-se în fața lui Vespasian, bătrînul erudit i-a cerut ca în schimbul Ierusalimului să lase evreilor mica localitate Iavne. Generalul aflat în culmea gloriei a acceptat, luînd cererea aceasta drept o idee bizară a unui bătrîn. El nu era în stare să vadă și să prevadă că obținînd din partea cuceritorilor romani „Iavne și cărțurarii lui“ (Git 56 b) rabi Iohanen ben Zaccai va asigura supraviețuirea spirituală a poporului evreu.

Iavne era un oraș situat la sud de Iaffo, în apropiere de țărmul mării. În Biblie apare pentru prima oară sub denumirea de Iabnel, cu indicația că se afla la hotarul dinspre nord al teritoriului ce revenea tribului lui Iehuda. Regele Iudeii, Ozia, în campania împotriva filistenilor, a reușit să dărîme zidurile acestui oraș ca și ale orașelor Gat și Asdod.

Pe locul unde s-a aflat acest oraș, atît de important în supraviețuirea iudaismului, se află astăzi satul Iavne. În imediata apropiere a țărmului mării, la Iavne-Yam, s-a descoperit o veche așezare, care a servit drept port orașului. El a constituit o entitate separată, fiind capitala districtului Mahoz, menționat prin-

tre localitățile cucerite de Tutmes al III-lea, precum și în inscripțiile de la El-Amarna. Săpăturile au scos la iveală mai multe straturi de așezări, din diferite perioade, una dintre ele fiind înconjurată de metereze și un zid de apărare lung de un kilometru.

În perioada elenistică, Iavne s-a numit Iannia și era inclus în eparhia Edumes, fiind transferat mai târziu la Paralia. De la neguțătorii care treceau prin Iavne-Yam au rămas inscripții dedicate zeilor Hauran și Herakles, de unde se poate deduce că în timpuri mai vechi Iavne s-a aflat sub dominația Tyriului. Orașul era folosit ca bază a armatei străine în repetațele lor atacuri asupra teritoriului Iudeii.

În timpul revoltei Macabeilor, în Iavne se afla o obște evreiască, amenințată cu exterminarea de către dușmani. Drept avertisment; Iehuda Macabeul a atacat portul și a ars corăbiile (II Mac. 12,8—9). O altă luptă în jurul orașului au dus iudeii sub conducerea lui Simon care, cum arată Iosephus Flavius, a reușit să cucerască orașul. Tot din lucrările acestui istoric reiese că la urcarea pe tron a lui Alexandru Iannai, Iavne era un oraș hasmoneean, întreaga populație fiind evreiască.

În anul 63 î.e.n. Pompei a distrus orașul, însărcinînd pe locuitorul său Gabinius să construiască un oraș roman. Acesta s-a bucurat de independență doar o scurtă perioadă, după care a fost sădit de Herodes care l-a dăruit surorii sale, Salomea. După moartea acesteia, orașul a revenit împărătesei Livia, care l-a lăsat fiului ei Tiberius, apoi a devenit centrul unei procuraturii imperiale. În cursul primului război al evreilor, orașul a fost ocupat de Vespasian iar Titus a trecut prin el în drum spre Ierusalim.

După căderea Ierusalimului, Sanhedrinul a fost reconstituit la Iavne, înfiș sub Iohanen ben Zakai, apoi sub conducerea patriarhului Gamaliel al II-lea. Din scrierile unor contemporani ne este cunoscut că înaltul for religios se întrunea în etajul de sus al unei case sau într-o vie, în apropierea unui porumbar. În anumite privințe, orașul era acum considerat egal cu Ierusalimul. Aici se sună din șofar, aici veneau pelerinii de trei ori pe an, aici se calcula calendarul. Printre cele mai importante hotărîri luate la Iavne a fost și alcătuirea definitivă a Bibliei.

Iohanen ben Zakai a devenit nu numai conducătorul orașului unde a adus pe „fiii lui Batira“, ci și a unei părți importante a populației evreiești din Eretz Israel și chiar din Diaspora. El a transformat Iavne într-un centru al studiului Halahai. Poziția orașului a fost și mai mult consolidată de către raban Gamaliel al II-lea. Academia din Iavne era numită „via din Iavne“. Literatura rabinică menționează multe evenimente care s-au petrecut la Iavne, iar erudiții de acolo sînt menționați cu respect deosebit.

Între anii 70 și 132 Iavne a fost considerat orașul înțelepților și al rabinilor; cei mai mulți tanaim din această perioadă au predat acolo. Tot în acest oraș a fost înmormîntat raban Gamaliel.

După a încetat de a fi centrul vieții evreiești din Eretz Israel și din Diaspora. Eforturile ulterioare de a strămuta Sanhedrinul din Galileea înapoi la Iavne s-au dovedit infructuoase. O parte a populației o constituiau evreii, dar samaritanii formau majoritatea. În anul 634 orașul a fost cucerit de arabi, apoi recucerit de cruciați, care l-au transformat într-o fortăreață numită Ibelin.

Din literatura rabinică reiese că încă înainte de distrugerea celui de al doilea templu orașul Iavne a fost un centru al învățării Torei, avînd un Bet-Din (tribunal rabinic) renumit, compus din 23 membri, care judecau procesele criminale.

La Iavne s-au redactat importante takanot, printre care cele 18 binecuvîntări ale rugăciunii de Amida. La Iavne s-a desfășurat disputa dintre Bet Samai și Bet Hillel, care s-a rezolvat în favoarea celui din urmă. Învățații celorlalte academii manifestau cel mai mare interes față de învățatura de la Iavne. Intrebări și pelerini dornici să pună întrebări seoseau la Iavne din toate părțile țării și ale Diasporei.

Deciziile și obiceiurile de la Iavne au avut o puternică influență asupra Halahai nu numai în timpul hegemoniei acestui oraș, ci și după declinul lui și chiar și în timpul amoraimilor din Babilon. Bazele pentru redactarea Mișnei au fost puse la Iavne și cea mai mare parte a tratatului Eduiot a fost redactată aici, din care cauză e numit „Tezaurul din Iavne“.

Acum 90 de ani...

● **A SOSIT în Capitală pentru o serie de reprezentații teatrale, cunoscuta trupă israelită de sub direcția d-lor S. Mogulescu și Finkel.** Reprezentațiile au loc la teatrul Jignița cu un repertoriu variat. Dintre ceilalți artiști ai ansamblului se mai remarcă: doamnele Finkel, Rosenberg și Edelstein, domnul Weinblatt.

● **DOCTORUL Arthur Loebel, născut la Bacău și stabilit ca medic în Dorna Vatra, a publicat o piesă de teatru „Der Liebe Opfer“ (Jerifa amorului), dramă în 5 acte.**

● **DUPĂ CE A PRACTICAT o vreme medicina în Craiova, dr. A. Vianu s-a înapoiat și s-a stabilit la București.** Gazetele din Craiova îi aduc, cu acest prilej, laude și își exprimă regretul pentru această plecare.

Gazeta Cîntarul din 16 mai 1885, scrie: „D. Vianu, specialist în boli de ochi și urechi, da consultații gratuite pentru cei săraci, l-am văzut personal făcînd operațiuni dificile, cumpărînd singur medicamentele; dacă nu le avea în cabinetul său și dîndu-le pacientului care era un țăran, ba i-a dat și bani de drum“.

Gazeta Olteniei din 12 mai arată: „Sîntem convinși că această plecare va atrage regretele multor bolnavi nu numai din Craiova și din județ dar chiar din județele limitrofe... Mulți suferinzi doresc acestui eminent medic viața și sănătatea, mulți au găsit sprijinul moral și noi personal cunoaștem cîte acte de filantropie a făcut fără ca cineva să știe“.

Dr. A. Vianu este tatăl esteticianului, istoricului literar, filozofului și scriitorului Tudor Vianu.

● **DOMNUL L. Calmar, „specialist în științe de explorare a drumurilor de fier“, a publicat de curînd cartea „Noțiuni elementare de istoria și geografia căilor ferate“, rezumatul cursului pe care-l face la Școala specială de mișcare C.F.R.**

Este a patra lucrare de specialitate pe care o publică d-sa.

● **DOCTORUL E. Schwarzfeld, relatînd în gazeta Fraternitatea despre o vizită a sa la Comunitatea evreiască din Ploiești, o prezintă „cum nu e a doua în toată țara“. Gabela se aplică cu mult folos, probă e felul cum e întreținută școala-model (de băieți) „Luca Moise“, o mindrie a orașului, căreia i s-a adăugat recent și o școală de fete.**

● **FĂCÎND O INCURSIUNE asupra trecutului comunității evreiești din Tg. Neamț, cronicarul Iosef Kaufmann amintește, în gazeta Fraternitatea, de vremea lui Ștefan cel Mare, cînd evreii din localitate i-au fost de folos, îi aduceau proviziile necesare pentru oștire, au strîns bani de i-au dăruit în același scop. Se pomenește de un Mordeche Vasluiar care ar fi fost om de casă al lui Vodă și a fost trimis de mai multe ori la Inalta Poartă și în celelalte țări megieșe, pentru rezolvarea unor treburi.**

În 1615, în timpul domniei lui Ștefan Tomșa, venind prin Moldova vestitul mare rabin Salomon Delmedigo, tradiția din Tg. Neamț afirmă că, împreună cu fidelul său vizitîu Rodrigo, a trecut munții Ceahlăului și ajungînd aproape de localitate în timpul nopții, au rădăcit prin pădure. În apropiere locuia un evreu, Hachiv di Honori, de vreo 90 de ani, venit din Olanda de unde fugise de ororile Inchiziției. Acesta, ieșind cu felinarul, călătorii, zăriră lumina și veniră în casa bătrînului, unde găsiră pe o nepoată a lui, Nehami, de 16 ani și pe mama ei, Leia, femeia unui Eliazar rudă cu di Honori.

Vizitiul Rodrigo era originar din Italia. Fusese răpit și ajunsese într-o mănăstire din Florența. Trimis după niște treburi Rodrigo fugi și dădu de rabinul Delmedigo care-l luă pe lingă el.

În casa bătrînului di Honori, Rodrigo — după mai multe discuții — își recunoscu mama și sora și cu toții plecară, mai apoi, în Tara Sfîntă. Mormintele lor se află la Tfat și pe pietrele funerare se arată că au fost veniți din Tg. Neamț.

Și alți evrei fugiți de Inchiziție își găsiră adăpost; cu învoirea Domnitorului, la Tg. Neamț; sînt cei cunoscuți sub denumirea de evrei spanioli (sefarzi), dar veniră aci și evrei din Polonia.

Cu privire la Ceahlău se mai păstrează la Tg. Neamț și alte tradiții evreiești. Astfel, la fîntina care își are obșiră în vârful muntelui, se spune că Israel Bal-Șem-Tov se scălda de trei ori pe zi și că simăbătă își săvîrșea în apropiere rugăciunile.

În 1835 iulie 18, venind Vodă Mihai Sturza în partea locului, ceru să i se aducă ciobani buciurari. Fu adus și Iosub sin Insonole din Buhuși, crescut din copilărie printre ciobani, la stînd. El făcu să răsună atît de frumos din buciur, că Vodă îi dădu 10 irmilci. „Acest cioban trăiește și azi“ adaugă cronicarul care povestește.

● **ZIARUL Bukarester Tageblatt din 16 mai 1885 publică articolul „Cîteva cuvinte asupra picturii române, de Iuliu Pop, xilograf, profesor de desen la școala „Elena Doamna“ din Capitală, din care cităm:**

„Cel dintîi care s-a distins în România cu adevărate opere de pictură și a debutat mai întîi cu portrete excelente, pe urmă cu portrete istorice, era Daniel Rosenthal. Politică îi răpi însă multă vreme (a participat la Revoluția de la 1848 — N.N.), el producea foarte rar și operele sale mai că nu se mai găseau astăzi. Lui îi urmă Barbu Iscovescu. Este foarte caracteristic că mai întotdeauna scriitorii însemnați și mai ales artiștii au luat o parte foarte însemnată la mișcările politice, că tocmai atari bărbați, care nu trăiau tocmai pentru o viață reală, au fost agitații activi și luptători curajoși pentru dreptate și libertate... Și Barbu Iscovescu a fost agitator politic, și el își jertfi odihna și viitorul său, pentru eliberarea patriei sale oprimate... El a produs acele tablouri, desene și studii frumoase... care au slujit ca model pictorial de mai tîrziu, din țară... el trebuie considerat ca Nestorul picturii române“.

● **A APĂRUT Anuarul pentru Israelii pe anul 1885—1886, redactat de M. Schwarzfeld. Colaborează, în afară de redactor: dr. E. Schwarzfeld, Isidor Cohen, dr. M. Gaster, L. Șăineanu, Th. D. Spearanță, B. Giordano, A. Turcu.**

● **COMITETUL Ospitalului israeli din Galați a adresat mulțumiri trupei Mogulescu et Finkel care a dat, în folosul acestei instituții, două reprezentații, ca un venit net de 1670 lei.**

● **ÎN COMUNA Gănești, județul Suceava, lingă Broșteni, locuiește un evreu, Benj. Lezer Grünstein. „Ajungîndu-l nevoia și pierzîndu-și starea“, se adresează pentru ajutor părintelui Simion Ortera din Dorna, ce tocmai venise în sat. Preotul îl ospătă, îi dădu un galben ca ajutor momentan și îl poști să vină la el în sat și să-și aleagă o vacă, pentru a-și putea hrăni familia. (Gazeta Fraternitatea din 21 iunie 1885).**

FOTOGRAFII

Fotograf pasionat, Mendel Grossman din Lodz nu a renunțat nici în timpul prigoanei naziste la aparatul de fotografiat. Il purta pe ascuns, sub haină, riscîndu-și adesea viața. Faptul că lucra în laboratorul secției statistice a ghetoului i-a permis să-și procure filme și hîrtie fotografică. De pe acoperișurile caselor, din diferite locuri ascunse, el a cules imagini ale martirului obștei evreiești în acele timpuri întunecate. A strîns astfel circa 10 000 de fotografii pe care le-a pus în cutii de tablă și le-a ascuns.

Scos din ghetu și deportat într-un lagăr din Germania, Mendel Grossman a murit cu numai cîteva zile înainte de terminarea războiului. O parte din fotografiile lui — mărturii ale crimelor naziștilor, au fost regăsite și urmează să apară într-un album.

DICȚIONAR

Un dicționar al limbii idîș apărut în Statele Unite cuprinde circa 65 000 de cuvînte. Acesta este însă de parte de a epuiza fondul lexical al limbii. Comisia de lingviști care lucrează actualmente în cadrul IWO la alcătuirea unui dicționar enciclopedic al idîșului a fișat pînă acum 180 000 de cuvînte. Lucrarea este în curs, lingviștii considerînd că dicționarul va cuprinde nu mai puțin de 250 000 de cuvînte.

STIRI

EXPOZIȚIE

Ediția din acest an a Expoziției internaționale a cărții de la Ierusalim s-a desfășurat sub semnul împlinirii a 500 de ani de la apariția primei tipărituri ebraice. Este vorba de aniversarea editării la 17 februarie 1475, la Reggio de Calabria, a unui comentariu al Pentateuhului de Rași, completat de Abraham ben Garton.

În cadrul expoziției din acest an au fost prezentate cele mai reușite cărți tipărite în numeroase țări ale lumii în perioada 1973—1974.

INTILNIRE

Centrul Universitar de Studii Iudaice din Paris, cunoscut și sub numele de „Centrul Rași” a sărbătorit împlinirea unui deceniu de activitate. Printre manifestările care au marcat această aniversare, s-a numărat și o întâlnire a unor scriitori și publiciști evrei cu cititorii. Întâlnirea a prilejuit o amplă dezbateră asupra a numeroase aspecte ale culturii evreiești contemporane.

TIMBRU

Sinagoga portugheză din Amsterdam, lăcașul principal de rugăciune al obștei sefardice din capitala olandeză, și-a sărbătorit nu demult împlinirea a 300 de ani de la inaugurare. Poșta Olandei a decis să emită un timbru comemorativ dedicat acestui eveniment. Timbrul va înfățișa sinagoga sefardică, splendid monument arhitectonic. Acest timbru face parte dintr-o serie de trei emisiuni filatelice prevăzute să marcheze anul acesta importante aniversări. Celelalte două timbre urmează să marcheze cea de-a 700-a aniversare a Amsterdamului și cea de-a 400-a aniversare a universității din Leyda.

TEATRU

Posturile de radio italiene au transmis, pentru prima oară, o piesă adaptată din idiș. Autorul piesei este Alter Kacyzne, scriitor de limba idiș, asasinat de nașiști în timpul celui de-al doilea război mondial. Lucrarea dramatică descrie viața unui evreu portughez din secolul al XVIII-lea, el însuși autor de piese de teatru.

Autorul adaptării radiofonice, regizorul Luigi Squaranza, a declarat că intenționează să pună în curând în scenă spectacolul cu piesa lui Kacyzne la un teatru din Genova.

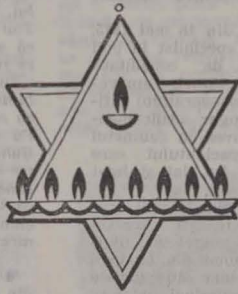
NUVELE

La New York a apărut în traducerea lui Ruth. R. Wise o culegere de nuvele ale unor cunoscuți scriitori idiș.

Traducerea păstrează mult din savoarea textelor originale și oferă cititorilor o ocazie de a se apropia de valorile literaturii idiș. Culegerea aceasta este una din traduceri din idiș în engleză publicate sub patronajul Bibliotecii pentru Studii iudaice din New York.

CONFERINȚĂ

În orașul spaniol Avila, locul de naștere al marelui inchișitor Torquemada, a avut loc recent o conferință despre iudaism. Ea a fost organizată de asociația ecumenică pentru prietenia evreo-creștină. Prelegerea, prezentată de senor Max

Mazin, președintele comunității evreiești din Madrid, a fost audiată de 300 de seminaști, viitori preoți romano-catolici. Se prevede că alte câteva asemenea prelegeri să fie ținute pînă la sfîrșitul acestui an.

VOLUM

Biroul sud-american al Comitetului Iudaic American, a publicat, sub îngrijirea lui Santiago Kavodloff și Natalio Mazar, volumul „Comunidades Judias de Latinoamérica” (Comunitățile evreiești din America latină). Volumul, la elaborarea căruia au participat peste 100 de cercetători și publiciști, conține detalii demografice, informații statistice, date privind activitățile culturale, religioase, și sociale din diferitele comunități evreiești de pe continentul sud-american. Prezentarea celor mai diferite aspecte ale vieții comunitare din țările latino-americe este însoțită de o interesantă privire asupra istoriei fiecărei obști.

DICȚIONAR

A apărut în Statele Unite cel de-al IV-lea volum al Marelui dicționar al limbii idiș. Editat sub îngrijirea lui Yudel Mark, cu participarea unui grup de lingviști, Marele dicționar va avea în forma sa integrală 12 volume și va cuprinde 250 000 de cuvinte.

UNIVERSITATE

Un comitet de inițiativă, sub conducerea rabinului Moshe Kurtstag, de la colegiul rabinic din Johannesburg, desfășoară o activitate laborioasă în vederea organizării unei universități iudaice în Africa de sud. Universitatea, a cărei inaugurare este prevăzută pen-

tru finele acestui an, își propune să faciliteze studierea și cunoașterea valorilor iudaismului.

OBȘTE

Pe insula Curaçao din Caraibe, există o mică obște evreiască. Prezența ei pe acele meleaguri datează de peste trei secole. Capul spiritual al comunității este rabinul dr. Robert Silverman, absolvent al universității din Leeds.

SIMPOZION

În cadrul universității Essex din Anglia a fost organizat un simpozion cu tema „Evreii din țările asiatice”. Au participat cadre didactice și studenți din mai multe centre universitare britanice. Referatele au înfățișat istoria și caracteristicile comunităților evreiești din mai multe țări ale continentului asiatic.

CURS

Sub egida Institutului științific evreiesc a fost organizat la New York un curs de limba și literatura idiș. Este vorba de un ciclu de 30 de prelegeri destinate cu precădere cadrelor din învățămînt. Prelegerile de iudaistică, organizate sub îndrumarea Centrului de studii YWO, sint audiate de aproape 200 de cadre didactice din colegii și universități. Acest ciclu de prelegeri este, de asemenea,

stiri

frecventat de circa 100 de studenți ai diferitelor facultăți umanistice din New York. Dintre aceștia din urmă mulți și-au ales drept lucrare de doctorat teme din domeniul istoriei sau literaturii evreiești.

TITLU

Sorbona a acordat titlul de doctor Honoris Cauza filozofului dr. Ernst Bloch, descendent al unei vechi familii de intelectuali evrei din Germania, care a dat și erudiți talmudiști.

PRELEGERI

Filiata din Argentina a YWO a luat inițiativa organizării unei universități populare de iudaistică. Cadre calificate vor ține prelegeri pe teme de istorie, religie și cultură evreiască.

PROCES

Patru foști ofițeri SS au fost arestați printr-o decizie a parchetului din Kiel (Republica Federală Germania). Cei patru, Ernst Ehlers, Kurt Asche, Karl Frelitz și Constantin Canaris (acesta din urmă, nepot al amiralului Canaris, fostul șef al serviciilor de spionaj ale Wehrmachtului nazist) sint acuzați de a fi patronat masacrarea a peste 12000

de evrei din Belgia. Procesul urmează să se desfășoare curînd în fața tribunalului din Flensburg.

LUCRARE

La New York a apărut recent cel de-al doilea volum al lucrării „Studiu asupra începuturilor iudaismului”. Acest volum cuprinde eseurile publicate în revista *Jewish Quarterly Review* de cunoscutul istoric și filozof profesorul Solomon Zeitlin. Prin diversitatea problemelor tratate — de la prozelitismul antic la recentele dispute talmudice și la corespondența purtată de autor cu Arnold Toynbee în chestiunea dialogului iudaism-creștinism, volumul se impune cititorilor ca o contribuție remarcabilă la cunoașterea unor interesante aspecte ale vieții spirituale evreiești.

COMUNITATE

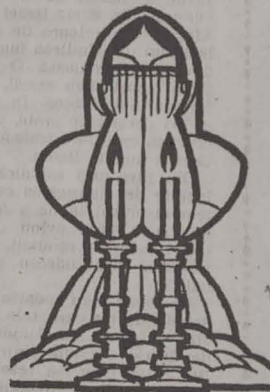
Orașul Salkis este principalul centru al insulei grecești Eube. Aici se află una din cele mai vechi comunități din această parte a Europei. Înaintea celui de-al doilea război mondial trăiau în Salkis 400 de evrei; actualmente, numărul lor a scăzut la 150.

Obștea din Salkis are o vechime de peste 2200 de ani. Se crede că primii evrei au venit aici pe vremea lui Alexandru cel Mare. Vechimea acestei comunități este atestată de o scriere a lui Philon din Alexandria, care în anul 50 înainte erei actuale semnalează existența unor familii evreiești la Salkis.

Actualmente, comunitatea are o sinagogă unde se oficiază în fiecare sîmbătă și în zilele de sărbătoare.

RECUNOȘTINȚĂ

Numele doamnei Wijsmuller-Meijer, o olandeză cu suflet mare, este pronunțat cu dragoste, respect și recunoștință nu numai de

membrii obștei evreiești din Olanda, ci și din alte țări. În anii grei ai nazismului, această femeie nobilă și curajoasă și-a pus deseori viața în pericol pentru a salva copii evrei de la moarte.

Nu demult, d-na Wijsmuller a fost distinsă cu medalia „celor drepti” a Institutului Yad Vașem.

APARIȚIE

În editura Yoseloff din New York a apărut cartea lui Abraham Rothberg „Sword of the Golem” (Spada Golemului). O dată cu prezentarea amplă a legendei rabinului Loew din Praga, este descrisă și viața evreilor din Europa în evul mediu.

În aceeași editură a apărut volumul lui H. Rabinowicz „Tezaur evreiesc”, o trecere în revistă a cărților și manuscriselor vechi ebraice care se află în păstrarea unor biblioteci publice sau particulare din Anglia.

TEMPLU

La Brasilia, noua capitală oficială a Braziliei, a început construirea unui templu. Acest lăcaș de rugăciune, care se va încadra în arhitectura modernistă a orașului, va servi vieții religioase a micii obști evreiești, care numără circa 80 de familii.

REEDITARE

Una din cele mai reușite reeditări din operele lui Josephus Flavius aparține editurii pariziene Lidis. În această editură a apărut un volum cuprinzînd două dintre cele mai importante scrieri ale istoricului antichității evreiești: „Antichități iudaice” și „Războiul iudeilor”.

Într-o prefață remarcabilă, profesorul M. W. Nikiprowski de la Colegiul Franței, conturează figura contradictorie și controversată a lui Flavius. Autorul subliniază atașamentul profund pe care acesta l-a manifestat pînă la capăt față de legea iudaică, încercînd să explice poziția sa ca istoric printr-o stare de exaltare profetică.

Ediția este bogat ilustrată și tipărită în excelente condiții grafice.

COR

Una din instituțiile apreciate ale marii comunități evreiești din New York este corul filarmonic popular. Repertoriul acestei formațiuni artistice este alcătuit din cîntece folclorice în limbile idiș și ebraică, precum și din creații ale compozitorilor evrei.

COLECȚIE

Institutul de literatură Ibn Tibon al universității din Grenada a început publicarea unei biblioteci sefardice. Volumul inaugural al acestei colecții editoriale cuprinde „Meam Loez”, un studiu scris în secolul al XVII-lea, în limba ladino, de către rabi Iacob Meir Kullî, una din personalitățile remarcabile ale epocii. Cartea, un comentariu popular al primelor cinci părți ale Bibliei, a fost concepută ca un îndreptar pentru marile comunități evreiești din Constantinopol, Salonic și Smirna.

אין דער יידישער וועלט

דעבט־פרייז פאר א יידיש לידער־בוך

צווישן די ביכער וואס דער שרייבער־פאראיין פון דער סאציאליסטישער רעבולוציע נומעניט האט געגעבן פארן יאר 1974, ציילט זיך דער באנד לידער כּוּן ישראל בערקאוויטש, אין די אויגן פון א שווארצער קאמעי, וואס איז דער־שיינע אין נוקארעט־ר. מלוכה־פארלאג "קריי־טעריאן".

ארכעאלאגישע אויסגראַבונגען אין ישראל

מיט דער געלעגנהייט פון ארכעאלאגישע אויסגראַבונגען אויפן אַרם וואו עס איז א-מחל געווען די שטאָט אשתחה, איז אנטפלעקט געוואָרן צווינגן און זילבערנע מכשירים, וואָס זענען אלט בערך 3000 יאָר. דער אוצר איז געפונען געוואָרן אין 5 לייטענע כליים, פון וועלכע צוויי האָבן געהאט אלטע העברעאישע אויפשריפטן. ס'ע זענען אויך אנטדעקט געוואָרן כליים פון א בית־המדרש, פונעם דריטן יאָר־הונדערט. די שטאָט אשתחה איז דערמאנט אין תנ"ך, אין ספר ויחוש (ט"ו—ג), וואו ס'ע ווערט דערמאנט אז דאָס איז געווען די זמלה פון נעם שבט יהודה.

א הנוכת הבית פון א שיל אין נאָרוועגן

אין טראַנדהיים, אין צפון־נאָרוועג, איז געמאכט געוואָרן א הנוכת הבית פון א שיל. די דאָרטיקע קהילה ציילט 150 נפשות. דאָס איז ווייזט אויס די צפונסטע יידישע קהילה פון איראָפּע. 750 מיטגלידער, דאָס רוב פון זיי לעבט אין אַסלאָ, וואו ס'ע פונקציאָנירט א טענהל (נעבוים אין יאָר 1892) און א תלמוד־תורה.

די יידישע קהילה פון ראָדעויע

די יידישע קהילה פון ראָדעויע ציילט בערך 5000 מיטגלידער. כמעט אלע שטאמען פון איראָפּע, וואָס האָבן איבערגעלעבט די נאָר־צייטישע אויסגראַבונגען. אין אַסלאָ-בור, די הויפט־שטאָט פונעם לאַנד, פונקציאָנירט א טענהל און אנדערע קהילה־שע אינסטיטוציעס.

אויסגעצייכנט א יידיש־בולגארישער שרייבער

דער שרייבער איסאק מאָשעו, דער סטער־רעטאר פון דער צענטראַלער קאָנסטיטוציע פון די עלגייענע יידן פון בולגאריע, האָט באַקומען אן אויסצייכענונג מיט דער געלעגנהייט וואָס ער איז געוואָרן א ברייטער, און אַרדן פון דער פּאָלקס־רעפּובליק בולגאריע.

א יידישע פיעסע אין איטאליענישן ראדיאָ

צום ערשטן מאל וואָס דער איטאליענישער ראדיאָ האָט טראַנסמיטירט א יידישע פיעסע, לויט אַלגעמיינע פּאָפּולערע, די יידישע פּערטע, אינספּירירט פונעם לעבן פון כאָזעף סילי, וואָס ער גופא איז געווען א סאָטיווישער דראַמאטורג פונעם פּאָפּולערן יאָהונדערט. אלטער קאָצינע, דער באַקאַנטער יידישער שרייבער פון פּוילן איז דערמאָרדעט געוואָרן דורך די נאציס בעת דער צווייטער וועלט־מלחמה.

די פיעסע וואָס איז טראַנסמיטירט געוואָרן דורך ראדיאָ האָט געהאט גרויסע דעפּאָרטן. זי וועט אויפגעפירט ווערן אויף דער בינע פון דזשענאָווא פון לואיזיש־סוקאָווינא, וועלכער האָט זי צוגעפאַסט אויך פאַרן ראדיאָ.

א נייער ציקל פון דף־היומיו

אין וואס פונעם מנהג צו לערנען יעדן טאָג א בלאט נומער, וואָס איז שוין באַקאַנט געוואָרן אונטערן נאָמען "דף־היומיו", איז דעם 23טן יוני ("ד תמוז) געמאכט געוואָרן דער סיום פונעם זיבעטן סדר פונעם לער־נען גאַנץ שייט. דעם 24טן יוני האָט זיך אַר געהויבן דער אכטער סדר פונעם לערנען

באגריסונג־מעסאזש

פאר וועלכע דאס רומענישע פאלק הידמעט אלע זיינע כוחות? מיט דער זעלב קער געלעגנהייט האט דער פאטריארך פון דער רומענישער אַרטיאָדאָקסישער קירכ, יוֹסטיאָן, געשיקט א באגריסונג־טעלעגראם גראם מיט ברודערלעכע ווינטשן. דאנקענדיק נאר דער א יפמערוואמקייט, האט דער רב־הראשי שליט"א איסעדורעלעך אין זיין ענטפער־טעלעגראם, די סיבערקול פון צענונג און ברודערלעכער ליבשאפט, וואָס ער האָט פאַרן גייסטלעכן. ס'ע זענען אויך אַנגעקומען באגריסונג־טעלעגראמעס פונעם מיטראָפּעליט פון באַאָט, ניקאָר ליי, דער גייסטלעכער אלעקסאַנדער אַ עסקו א.א.

באזוך פון א דעלעגאציע פון ברית עברית עולמית

כרייטיק אָנטי, דעם 27טן יוני, האָבן די געסט געדאוונט קבלת שבת אין קאַר־מעמל, זייענדיק באגריסט וואָרעם פונעם רב הראשי שליט"א. פּראָפּ. טראַטאָאָנער האָט וואָרעם געדאַקט פאַרן קבלת־שבת א.א. פאַר די מעגל לעבניקען וואָס עס זענען געגעבן געוואָרן פאַר די געסט זיך צו באַקענען מיט די רעפּליקאָנען גיין פון אונדזער קהילע. די געסט האָבן דעגאָרן זיך באַטייליקט גיין אין ענג שבת, אין כשרו רעסטאָראַן פון דער פּע־דעראַציע.

די וויזיט־קארטע פון אונדזער קהילה

(סוף פון זייט 10)

דאס זיין א געשעעניש וואָס זיי וועלן עס גערעכענען. דאָס איז געווען נאָר אונדז א השבחה פון אויסענטישער יידישער רוחניות' האָט אונדז דערקלערט ה' בורחן לעווינסאָן. וועלכער האָט צוגעגעבן: איך בין פון קאליפּאָניע, אבער איך דער איך וועל זיך אומקערן אַזויס וועל איך גיין קיין וואַשינגטאָן, לוי צו דערצילן די פריינט אונדזערע וואָס מיר האָבן געווען אין איבערגעלעבט דאָ. מיר זענען דאָקלעך וואָס מיר קאָנען זיי ברענגען גוטע שורות וועגן אייער קהילה, וואָס לעבט און בליט. מיר זענען זיכער אז זיי וועט ווייטער לעבן אין פולשטענדיקער פרייהייט.

דער כאָר האָט אינטערפּרעטירט מיט מייסטער־שאַפט א רייכן בראַגראַם פון זמירות און יידישן פּאָלקלאָר, זייענדיקן באַוואַנדערט פון אלע. שבת נאָך דאווענען האָט די פּירערשאַפט פון טעמל געגעבן א קידוש. ס'ע האָבן געזאָגט דברי תורה דער רב הראשי ד"ר דוד משה רוזן שליט"א און הרב יצחק מאיר מאַרילוס שליט"א. מוצאי שבת האָט די דעלעגאציע, ווי אויך די דעלעגאציע פון תל־אביב געווען א יפמעטאָקל פון יידישן פּאָלקלאָר אין בוקאַרעשטער יידישן מלוכה־טעאָטער. די געסט האָבן אַנגעשאַפט באַזוגערעם די מייסטערשאַפט פון די אַקטיאָרן צענענדיק זיי בלומען און אַלגאָרימענטן.

נוטיק פריי, דעם 27טן יוני, האָט די דעלעגאציע פארלאָזט דאָס לאַנד. אויפן פּלייט־ד דע־נען זיי באַגלייט געוואָרן פון רב הראשי ד"ר דוד משה. רוזן שליט"א, פון די מנהיגים פון דער פּע־דעראַציע. ס'ע זענען געווען אַזוינען ס'די הויף־יאָן לונד־שעאָנ, דירעקטאָר און יאָן סטאַקאָ, שעה פון און אַטייל אין רעליגיע־דעפּאָרטאַמענטן.

אויפן פּלייט־עלד, טעלעבע מינוט פאַרן אַפֿט פליען, האָבן איר גערעדט מיט ה' אברהם ה. פּאָקסמאַן, איינער פון די פּירער פון דער דע־לעגאציע, האָט מיר דערקלערט, אין די טעג וואָס מיר האָבן געוויילט אין באַקערשט, הי יעדער גאָסט האָבן איר געמאכט קענטשאַפט, איך האָב געגעבן און באַקומען וויזיט־קארטעס. אבער די רעפּליקאָנען פון אייער קהילה איז די בעס־טע וויזיט קארטע אייערע.

איך מיין אז מיר קאָנען נישט פאַרענדיקן בע־סער אַט די פאַרצייכע דוג, ווי איבערצוגעבן אַט די ווערטער, וואָס רובן, אויס די אַלגעמיינע מיינונג פון דער דעלעגאציע.

מיט דער געלעגנהייט וואָס ס'ע זענען געוואָרן 27 יאָר זינט דער רב הראשי שליט"א איז אויס־געוויילט געוואָרן אויף אַט דעם פּאָסטן, האָט דער שעה פון רעליגיע־דעפּאָרטאַמענט, ה' געאַר־גע ענטפערט, געשיקט פּאָלגנדיקע טעלעגראַמען: "הערנדיק" 27 יאָר פון אייער טעטיקייט אַזוי־כיוון מיט דער יידישער קהילה דאָס איך א באַזונדער כאַרעגניגן אייך איבערצושיקן מיין אויפריכטיקע רעלעגאַנ, דור אַוואַמען מיט די האַרציק־טע ווינטשן פון געזונט, אריכות ימים און נייע דערפאַלן אין אייער טעטיקייט, איך בין איבער־צייגט אז אייער געזונט הי א גייסטקער מ היג פון א קולט און א געטרייער בירגער וועט אויך ליבא זיין אן אַרע פאַרן קלער און די יידישע מאַמענט, כּדי צו שטיצען די הויכע אַדעלאַן

זעם נוצן יוני ד"ר זענען אַנגעקומען קיין בוקאַרעשט פּראָפּ. אריה טראַטאָאָנער, פּרעזידענט דעם ברית עברית עולמית און שמה רו, סעקרעטאַר פון דער קולטור־ארגאַניזאַציע וואָס דאָס וואַריאַנט אין ירושלים. דער בראַגראַם פונעם באַזוך זעט פאַר אונדז טערהעדיגען מיטן רב הראשי ד"ר דוד משה רוזן שליט"א און מיט אַנדערע מנהיגים פון דער קהילה, דאָס [באזוך פון די מוסדות פון דער פּע־דעראַציע, ווי אויך צו באַזוך [טעלעגראַם קה לוח אי־ערן לאַנד (באַטשאַן, דאַרזאַי, יאַס, סוטשאַווא), באַגעגענישן מיט קו־טור־מענטשן.

ווי יעדן פרייטיק צו נאכטס, האָט דער רב הראשי שליט"א געזאָגט די שבתדיקע דרשה וועגן דער סודות פון דער וואָס, דאָס מאל וועגן הקתבלק, אויסטייטשנדיק מיט גרויס קיבוצים דעם באטייט פון דער היינטיקער סדרה, האָט דער רב הראשי אונטערענטשטאַן און דער ער־שטייער שונאָייטראַל, דער פּאַרלוימדער, דער־שיינט אין דער תורה הקדושה אין דער פּערזאָן פון א בלעם, דער ליגנדישער נביא מיט וועלכן ס'ע וויל זיך באַניצן דער קיינג בלק, כּדי צו האָבן אן "אידעאלאָגישן" יסוד פאַר דער אַגרע־סיע ווינער קעגן די שבטים פון די בני ישראל. דעפּאָלט האָט די מענטשהייט געקאַנט פּויל ליגנ געווישע פּראָטעסטן, די אפּאָסטאָל פון שניאה צווישן די פעלקער, אַבער מיר יודן, זענען גער־וואָרן זיי קלבנות פון די אלע בילעמט וואָס האָבן צוגעגרייט א באַרלעכטיקונג פאַר די פּאַגראַמען און גענאַצידן. מחמת דעם איז א הייליקער חוב צו קעמפן קעגן די פּאַרלוימדער, די יידי־פּאַמירער, פּאָנטק און ווי עס איז הייליק די טעטיקייט פון דער אַנטי־דעפּאָרטישן ליגע. וויי־מיט האָט דער רב הראשי שליט"א וואָרעם באַ־טייט די דעלעגאציע פון אמעריקע, ווי אויך די דעלעגאציע פון דער גרויסער שיל פון תל־אביב, וואָס איז געווען אַנוועזנט אין שיל.

אין יאַמען פון דער אמעריקאַנער דעלעגאציע האָבן גענומען דאָס וואָרט הוי בנמיין ה' עשי־טיין, אין נעגליש און אברהם ה. פּאָקסמאַן, אין יידיש. ס'ע האָט אויך גענומען דאָס וואָרט ה' אברהם ה' אברהם ה' אברהם פון דער גרויסער שיל פון תל־אביב. די רעדנער האָבן אויסגע־דרוקט זייער עמאָציע און פּרייד פון דער גאַנצער דעלעגאציע, וואָס זיי עפּעינען זיך צווישן די ברידער און שוועסטער פון רומעניע. זיי האָבן אונטערגעגעבן פּאַרן דעם לעבעדיקן אינטערעס וואָס זיי האָבן פאַר די יידישע קהילות פון רומע־ניע, די באַזונדערע אַזוי נג פון וועלכען ס'ע געניסט אונדזער גייסטקער מנהיג דער רב־הראשי ד"ר ד משה רוזן שליט"א, אין אינטער־נאַציאָנאַלן יידישן לעבן.

נאָך דאווענען זענען די געסט געגאַנגען צו פּויל צווישן כשרו רעסטאָראַן פון דער פּע־דעראַציע, וואָס עס איז אַרעקעקומען א טראַדיציאָנעלער ענג־שבת. אין שיינעם פּעסטרעל, וואו עס קר מען פאַר אזוי פיל גייטיקע מאַניפּעסטאַציעס — אַרום די שבתדיקע טישן, עפּעינען זיך העכער 200 פאַרבעטענע, דאָס רוב זענען קורסאַנטן פון דער הלמוד־תורה און זייערע לערער. דער כאָר דיריגירט פון וואַלדימיר שאַפּאַליק דאָס באַגריסט דאָס אַנלומען פון די געסט מיטן שבתדיקן שיר "שלום עליכם, מלאכי השלום". אזוי ווי ס'ע האָבן אונדז דערקלערט מערער מיטגלידער פון דער דעלעגאציע, וועלכע מיר האָבן פאַרבעטן אז זיי זאָלן זיך ארויסזאָגן וועגן זייערע איינדרוקן פון אַט דעם ענג־שבת, וועט

דף־היומי פון אָנהויב, אָנהויבניק פּונטי מיט מחכת ברכות. די טראַדיציע, וואָס איז ברייט פאַר־שפּרייט געוואָרן, צו לערנען איין און דעם זעלביקן דף נומער אין דער נאָכער וועלט, סימבאָליזירט אויך ארום דאָס אַחות פון די נומערס אין יידישע פּערסאָנעל געוואָרן אין יאָר 1923 דורכן לובלינער גאַון, מהר"ם ר' מאיר שפּירא.

מיט דער געלעגנהייט האָט דער "ועד העולמי למען הפצת דף היומי" ארויסגע־געבן טייפּס מיט שיעורים פון נומער מיט רש"י פּאַרטיטט אויף יידיש. גאַנץ טייפּס בבלי אנטהאַלט 2072 בלאט גמרא.

א יידישער פּאַרשענעטער אין בריסל

אין בריסל פונקציאָנירט זינט עטלעכע יאָר אן אינסטיטוט צו פּאַרשן פּאַרשענען פון יידישע געשיכטע. דער גרינדער פון דעם אינסטיטוט איז געווען מאַקס גאַטשאַל, אַינער פון די מנהיגים אין דער יידישער קהילה פון דער בעלגישער הויפטשטאָט. צווישן אנדערע גיט זיך אַפּ דער אינסטיטוט מיטן פּאַרשן די געשיכטע און די קולטור פון פּאַרשידענע קהילות פון איראָפּע.

א נייע איפּאָרט פון א געשיכטלעך ווערק

דער פּאַרלאַב. ר. גרינער פון אמסטער־דאָס האָט ווידער אויסגעלאָזט דאָס בוך פון אַטש שטראַבע, די יידן פון דיטשלאַנד אין מיטלאַטער. דאָס ווערק איז צום ער־שטן מאל דערשיינט אין יאָר 1866, איז פאַררעכנט פאַר איינעם פון מיטגלידעס פון און רייכטער מקור בנוגע דער געשיכטע פון די יידישע קהילות אין דיטשלאַנד אין דער פּעריאָדע פונעם מיטלאַטער.

שלום־עליכם אין כּניעוּש

שלום־עליכם איז באַקאַנט אויך דעם כּניעוּש געווען לייענער. ביז איצט זענען איבערזעצט געוואָרן אויך דער כּניעוּשער שפּראַך העכער 30 נאָוועלעס און דערווייטונגען פונעם גרויסן הומאַריסט. אַרטיקלען געוויינטע אַט דעם קלאַסיקער פון דער יידישער שפּראַך זענען דערשיינט אין די ליטעראַרישע צייט־שריפטן פון דער כּניעוּשער פּאָלקס־רע־פּובליק.

געשטאַרבן א רש"י־פּאַרשער

אין לאַנדאָן איז געשטאַרבן אין עלטער 84 יאָר ד"ר אַלבערט דאָטשילדער, איינער פון די פּאַרשער פון ווייס ווערק, דער באַקאַנטער פּירוש אויפן תנן און תלמוד.

לעקציעס וועגן דער יידישער שפּראַך און ליטעראַטור

די אָנפירערשאַפט פון מיטנענער אוינער־סיסטעם האָט מסכים געווען אז ס'ע זאָל גע־לייטענע ווערן א ציקל לעקציעס וועגן דער יידישער שפּראַך פון ליטעראַטור. דער באַשלוס איז גענומען געוואָרן אויפן פּאַרלאַנג פון אייניקע סטודענטן וואָס האָבן זיך ארויסגע־זאָגט אז זיי ווילן זיך באַקענטן מיט אַט דער ליטעראַטור.

דעם רמבם מעדיצינישע ווערק אין ענגליש

די שריפטן פון רמבם אויף מעדיצינישע טעמעס ווערן איצט איבערזעצט אין ענגליש און וועלן דערשיינען אין א בלאַט פון די פּאַרליאָמענטאַרע און אויטאָריטעטע אידער גרויסער געלערנטער וואָס האָט געלעבט אין מיטלאַטער געווען נאָר דער מחבר פון ספּיריט וואַלכה און חקירה, נאָר איז אויך דער מחבר פון מערער מעדיצינישע ווערק, וואָס ווערן איצט געפּאַרשט פון ספּעציאַ־ליסטן.

די צייט האָט מען געהאַלטן די מעדיצינישע שריפטן פונעם רמבם פאַר פאַרלוירענע. צו־ריק מיט עטלעכע יאָר האָט מען זיי אַנטפלעקט אין דער אויסקאַנישע ביבליאָטעק. פּאַסאַָ קאַפּיטע זענען געמאכט געוואָרן אויך פון ענגלישע פּאַרלאַנג וואָס ווילן אַרויסגעבן פון די שריפטן כּאָטש ספּיריט.

STIRI

EXPOZIȚIE

Ediția din acest an a Expoziției internaționale a cărții de la Ierusalim s-a desfășurat sub semnul împlinirii a 500 de ani de la apariția primei tipărituri ebraice. Este vorba de aniversarea editării la 17 februarie 1475, la Reggio de Calabria, a unui comentariu al Penta-teuhului de Rași, completat de Abraham ben Garton.

În cadrul expoziției din acest an au fost prezentate cele mai reușite cărți tipărite în numeroase țări ale lumii în perioada 1973—1974.

INTILNIRE

Centrul Universitar de Studii Iudaice din Paris, cunoscut și sub numele de „Centrul Rași” a sărbătorit împlinirea unui deceniu de activitate. Printre manifestările care au marcat această aniversare, s-a numărat și o întâlnire a unor scriitori și publiciști evrei cu cititorii. Întâlnirea a prilejuit o amplă dezbateră asupra a numeroase aspecte ale culturii evreiești contemporane.

TIMBRU

Sinagoga portugheză din Amsterdam, lăcașul principal de rugăciune al obștei sefardice din capitala olandeză, și-a sărbătorit nu demult împlinirea a 300 de ani de la inaugurare. Poșta Olandei a decis să emită un timbru comemorativ dedicat acestui eveniment. Timbrul va înfățișa sinagoga sefardică, splendid monument arhitectonic. Acest timbru face parte dintr-o serie de trei emisiuni filatelice prevăzute să marcheze anul acesta importante aniversări. Celelalte două timbre urmează să marcheze cea de-a 700-a aniversare a Amsterdamului și cea de-a 400-a aniversare a universității din Leyda.

TEATRU

Posturile de radio italiene au transmis, pentru prima oară, o piesă adaptată din idiș. Autorul piesei este Alter Kacyzne, scriitor de limba idiș, asasinat de nașiști în timpul celui de-al doilea război mondial. Lucrarea dramatică descrie viața unui evreu portughez din secolul al XVIII-lea, el însuși autor de piese de teatru.

Autorul adaptării radiofonice, regizorul Luigi Squaranza, a declarat că intenționează să pună în curând în scenă spectacolul cu piesa lui Kacyzne la un teatru din Genova.

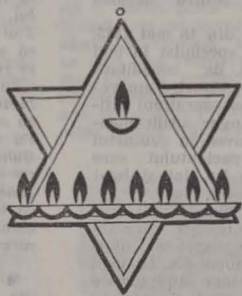
NUVELE

La New York a apărut în traducerea lui Ruth. R. Wise o culegere de nuvele ale unor cunoscuți scriitori idiș.

Traducerea păstrează mult din savoarea textelor originale și oferă cititorilor o ocazie de a se apropia de valorile literaturii idiș. Culegerea aceasta este una din traduceri din idiș în engleză publicate sub patronajul Bibliotecii pentru studii iudaice din New York.

CONFERINȚĂ

În orașul spaniol Avila, locul de naștere al marelui inchișitor Torquemada, a avut loc recent o conferință despre iudaism. Ea a fost organizată de asociația ecumenică pentru prietenia evreo-creștină. Prelegerea, prezentată de senor Max

Mazin, președintele comunității evreiești din Madrid, a fost audiată de 300 de seminaști, viitori preoți romano-catolici. Se prevede ca alte câteva asemenea prelegeri să fie ținute până la sfârșitul acestui an.

VOLUM

Biroul sud-american al Comitetului Iudaic American, a publicat, sub îngrijirea lui Santiago Kavodloff și Natalio Mazar, volumul „Comunidades Judias de Latinoamerica” (Comunitățile evreiești din America latină). Volumul, la elaborarea căruia au participat peste 100 de cercetători și publiciști, conține detalii demografice, informații statistice, date privind activitățile culturale, religioase, și sociale din diferitele comunități evreiești de pe continentul sud-american. Prezentarea celor mai diferite aspecte ale vieții comunitare din țările latino-americe este însoțită de o interesantă privire asupra istoriei fiecărei obști.

DICȚIONAR

A apărut în Statele Unite cel de-al IV-lea volum al Marelui dicționar al limbii idiș. Editat sub îngrijirea lui Yudel Mark, cu participarea unui grup de lingviști, Marele dicționar va avea în forma sa integrală 12 volume și va cuprinde 250 000 de cuvinte.

UNIVERSITATE

Un comitet de inițiativă, sub conducerea rabinului Moshe Kurtstag, de la colegiul rabinic din Johannesburg, desfășoară o activitate laborioasă în vederea organizării unei universități iudaice în Africa de sud. Universitatea, a cărei inaugurare este prevăzută pen-

tru finele acestui an, își propune să faciliteze studierea și cunoașterea valorilor iudaismului.

OBȘTE

Pe insula Curaçao din Caraibe, există o mică obște evreiască. Prezența ei pe acele meleaguri datează de peste trei secole. Capul spiritual al comunității este rabinul dr. Robert Silverman, absolvent al universității din Leeds.

SIMPOZION

În cadrul universității Essex din Anglia a fost organizat un simpozion cu tema „Evreii din țările asiatice”. Au participat cadre didactice și studenți din mai multe centre universitare britanice. Referatele au înfățișat istoria și caracteristicile comunităților evreiești din mai multe țări ale continentului asiatic.

CURS

Sub egida Institutului științific evreiesc a fost organizat la New York un curs de limba și literatura idiș. Este vorba de un ciclu de 30 de prelegeri destinate cu precădere cadrelor din învățământ. Prelegerile de iudaistică, organizate sub îndrumarea Centrului de studii YWO, sunt audiate de aproape 200 de cadre didactice din colegii și universități. Acest ciclu de prelegeri este, de asemenea,

stiri

frecventat de circa 100 de studenți ai diferitelor facultăți umanistice din New York. Dintre aceștia din urmă mulți și-au ales drept lucrare de doctorat teme din domeniul istoriei sau literaturii evreiești.

TITLU

Sorbona a acordat titlul de doctor Honoris Cauza filozofului dr. Ernst Bloch, descendent al unei vechi familii de intelectuali evrei din Germania, care a dat și erudiți talmudiști.

PRELEGERI

Filiata din Argentina a YWO a luat inițiativa organizării unei universități populare de iudaistică. Cadre calificate vor ține prelegeri pe teme de istorie, religie și cultură evreiască.

PROCES

Patru foști ofițeri SS au fost arestați printr-o decizie a parchetului din Kiel (Republica Federală Germania). Cei patru, Ernst Ehlers, Kurt Asche, Karl Frelitz și Constantin Canaris (acesta din urmă, nepot al amiralului Canaris, fostul șef al serviciilor de spionaj ale Wehrmachtului nazist) sint acuzați de a fi patronat masacrarea a peste 12000

de evrei din Belgia. Procesul urmează să se desfășoare curind în fața tribunalului din Flensburg.

LUCRARE

La New York a apărut recent cel de-al doilea volum al lucrării „Studiu asupra începuturilor iudaismului”. Acest volum cuprinde eseurile publicate în revista *Jewish Quarterly Review* de cunoscutul istoric și filozof profesorul Solomon Zeitlin. Prin diversitatea problemelor tratate — de la prozelitismul antic la recente dispute talmudice și la corespondența purtată de autor cu Arnold Toynbee în chestiunea dialogului iudaism-creștinism, volumul se impune cititorilor ca o contribuție remarcabilă la cunoașterea unor interesante aspecte ale vieții spirituale evreiești.

COMUNITATE

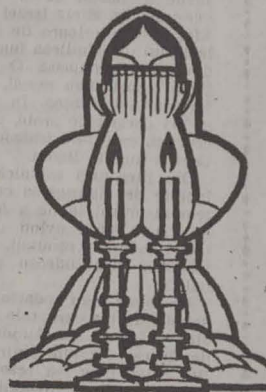
Orașul Salkis este principalul centru al insulei grecești Eube. Aici se află una din cele mai vechi comunități din această parte a Europei. Înaintea celui de-al doilea război mondial trăiau în Salkis 400 de evrei; actualmente, numărul lor a scăzut la 150.

Obștea din Salkis are o vechime de peste 2200 de ani. Se crede că primii evrei au venit aici pe vremea lui Alexandru cel Mare. Vechimea acestei comunități este atestată de o scriere a lui Philon din Alexandria, care în anul 50 înainte erei actuale semnalează existența unor familii evreiești la Salkis.

Actualmente, comunitatea are o sinagogă unde se oficiază în fiecare sâmbătă și în zilele de sărbătoare.

RECUNOȘTINȚĂ

Numele doamnei Wijsmuller-Meijer, o olandeză cu suflet mare, este pronunțat cu dragoste, respect și recunoștință nu numai de

membrii obștei evreiești din Olanda, ei și din alte țări. În anii grei ai nazismului, această femeie nobilă și curajoasă și-a pus deseori viața în pericol pentru a salva copii evrei de la moarte.

Nu demult, d-na Wijsmuller a fost distinsă cu medalia „celor drepti” a Institutului Yad Vașem.

APARIȚIE

În editura Yoseloff din New York a apărut cartea lui Abraham Rothberg „Sword of the Golem” (Spada Golemului). O dată cu prezentarea amplă a legendei rabinului Loew din Praga, este descrisă și viața evreilor din Europa în evul mediu.

În aceeași editură a apărut volumul lui H. Rabinowicz „Tezaure evreiești”, o trecere în revistă a cărților și manuscriselor vechi ebraice care se află în păstrarea unor biblioteci publice sau particulare din Anglia.

TEMPLU

La Brasilia, noua capitală oficială a Braziliei, a început construirea unui templu. Acest lăcaș de rugăciune, care se va încadra în arhitectura modernistă a orașului, va servi vieții religioase a micii obști evreiești, care numără circa 80 de familii.

REEDITARE

Una din cele mai reușite reeditări din operele lui Josephus Flavius aparține editurii pariziene Lidis. În această editură a apărut un volum cuprinzând două dintre cele mai importante scrieri ale istoricului antichității evreiești: „Antichități iudaice” și „Războiul iudeilor”.

Într-o prefață remarcabilă, profesorul M. W. Nikiprowski de la Colegiul Franței, conturează figura contradictorie și controversată a lui Flavius. Autorul subliniază atașamentul profund pe care acesta l-a manifestat până la capăt față de legea iudaică, încercând să explice poziția sa ca istoric printr-o stare de exaltare profetică.

Ediția este bogat ilustrată și tipărită în excelente condiții grafice.

COR

Una din instituțiile apreciate ale marii comunități evreiești din New York este corul filarmonic popular. Repertoriul acestei formațiuni artistice este alcătuit din cintece folclorice în limbile idiș și ebraică, precum și din creații ale compozitorilor evrei.

COLECȚIE

Institutul de literatură Ibn Tibon al universității din Grenada a început publicarea unei biblioteci sefardice. Volumul inaugural al acestei colecții editoriale cuprinde „Meam Loez”, un studiu scris în secolul al XVII-lea, în limba ladino, de către rabi Iacob Meir Kulli, una din personalitățile remarcabile ale epocii. Cartea, un comentariu popular al primelor cinci părți ale Bibliei, a fost concepută ca un îndreptar pentru marile comunități evreiești din Constantinople, Salonic și Smirna.

איך דער יידישער וועלט

דף-היומי פון אנהויב, אנהויבניק פונטי מיט מסכת ברכות. די טראדיציע, וואס איז ברייט פאר שפריט געווארן, צו לערנען איין און דעם זעלבליקן דף גמרא אין דער גאנצער וועלט, איז געווען און נעמט און דעם גאנצן יידישן פאלק. דער דאס אהדות פון די לומדים אין יאר 1923 דורכן לובלינער גאון, מהר"ם ר' מאיר שפירא.

מיט דער געלענהייט האט דער וועג העולמי למען הפצת דף היומי ארויסגע- רש"י פארשטימט און דעם גאנצן יידישן פאלק אנטהאלט 2072 בלאט גמרא.

א יידישער פארשעצטער אין בריסק

אין בריסק פונקציאנירט זינט עטלעכע יארן אן אינסטיטוט צו פארשן פראבלעמען פון יידישע געשיכטע. דער גרינדער פון דעם אינסטיטוט איז געווען מאקס גאטשאלק, א יידישער פאר אהדות פון די לומדים אין יאר 1923 דורכן לובלינער גאון, מהר"ם ר' מאיר שפירא.

א נייע איפאלאגיע פון א געשיכטלעך ווערק

דער פארלאג ב. ר. גרינדער פון אמסטער- דאם האט ווידער אויסגעלאזט דאס בוך פון אטא שטראטע, די יידן פון דיסטענטן אין מיטלענער. דאס ווערק איז צום ער- שטן מאל דערשיינט אין יאר 1866, איז פאררעכנט פאר איינעם פון די מערסטע און רייכסטע מקור בונגע דער געשיכטע פון די יידישע קהילות אין דייטשלאנד אין דער פערטער פונעם מיטלאלטער.

שלוש-עליכם אין כניעושים

שלוש-עליכם איז באקאנט אין דעם כיי נעזישן ליינער. ביז איצט זענען איבערזעצט געווארן אויך דער כניעושים שפראך העכער 30 נאעלעכע און דערצווייגונגע פונעם גרויסן הומאריסט. ארטיקלען געוויינט אט דעם קלאסיקער פון דער יידישער שפראך זענען דערשיינט אין די ליטערארישע צייט- שריפטן פון דער כניעושים פאלקס-רע- פובליק.

געשטארבן א רש"י-פארשער

אין לאנדאן איז געשטארבן אין עלטער 84 יאר ד"ר אברהם דאטשער, איינער פון די פארשער פון רש"י ווערק, דער באקאנטער פירוש אויפן תנן און תלמוד.

לעקציעס וועגן דער יידישער שפראך און ליטעראטור

די אפיציעלע פארשער פון מיטלענער אויבער- סיסטעם האט מסכים געווען אז ס'זאל גע- לייטעט ווערן א ציקל לעקציעס וועגן דער יי- דישער שפראך און ליטעראטור. דער באשולט איז געווען געווארן אויפן פארלאג פון אייניקע סטודענטן וואס האבן זיך ארויסגע- דאקט אז זיי ווילן זיך באקענטן מיט אט דער ליטעראטור.

דעם רמב"ם מעדיצינישע ווערק אין ענגליש

די שריפטן פון רמב"ם אויף מעדיצינישע טעמעס ווערן איצט איבערזעצט אין ענגליש און וועלן דערשיינען אין א פארלאג פון די פאראייניקטע שטאטן. ווי באוואוסט איז דער גרויסער געלערנטער וואס האט געלעבט אין מיטלאלטער געווען נישט נאך דער מחבר פון ספרים וואס הלכה און חקירה, נאך איז אויך דער מחבר פון מערער מעדיצינישע ווערק, וואס ווערן איצט געפארשט פון ספעציאל- ליסטן.

א צייט האט מען געהאלטן די מעדיצינישע שריפטן פונעם רמב"ם פאר פארלוירענע. צו- ריק מיט עטלעכע יאר האט מען זיי אנטפלעקט אין דער אויסגאבע פון בייבליאטעק. פאקאט קאפייעס זענען געמאכט געווארן אויך פון ענגלישע פארלאגן וואס ווילן ארויסגעבן פון די שריפטן כאטש ס'ווייניג.

דעבט-פרייז פאר א יידיש לידער-בוך

צווישן די ביכער וואס האט שרייבער-פאראיין פון דער סאציאליסטישער רעוועליק נומעניע האט געגעבן פארן יאר 1974, ציילט זיך דער באנד לידער פון ישראל בערקאוויטש, אין די אויגן פון א שווארצער קאמעי, וואס איז דער- שטימט אין נוקארעט-ר. מלוכה-פארלאג "קריי- שפירא".

ארבעט-לאגישע אויסגראבונגען אין ישראל

מיט דער געלענהייט פון ארבעט-לאגישע אויסגראבונגען אויפן ארט וואו עס איז א- מאל געווען די שטאט אשתמה, איז אנטפלעקט געווארן צווייג און זילבערנע מכשירים, וואס זענען אלט בערך 3000 יאר. דער אוצר איז געפונען געווארן אין 5 לייטענע כליים, פון וועלכע צוויי האבן געהאט אלטע העברעאישע אויפשריפטן.

ס'ע זענען אויך אנטדעקט געווארן כליים פון א בית-המדרש, פונעם דריטן יארהונד- דערט.

די שטאט אשתמה איז דערמאנט אין תנ"ך, אין ספר ויחוש (ט"ו-ג). וואו ס'ע ווערט דערמאנט אז דאס איז געווען די זמלה פון נעם שבט יהודה.

א הנוכת הבית פון א שיל אין נאָרוועגן

אין טראנדהיים, אין צפון-נארוועג, איז געמאכט געווארן א הנוכת הבית פון א שיל. די דארטיקע קהילה ציילט 150 נפשות. דאס איז ווייזט אויס די צפונסטע יידישע קהילה פון אייראפע.

די יידישע קהילה פון נאָרוועגן ציילט 750 מיטגלידער, דאס רוב פון זיי לעבט אין אסלא, וואו ס'ע פונקציאנירט א סענעפל (נעבויס אין יאר 1892) און א תלמוד-תורה.

די יידישע קהילה פון ראָדעויע

די יידישע קהילה פון ראָדעויע ציילט בערך 5000 מיטגלידער. כמעט אלע שטאמען פון אייראפע, וואס האבן איבערגעלעבט די נא- צייטישע אויסראטונגען. אין אטלע- בור, די הויפט-שטיצע פונעם לאנד, פונקציא- נירט א סענעפל און אנדערע קהילהשע אינ- סטיטוציעס.

אויסגעצייכנט א יידיש-בולגארישער שרייבער

דער שרייבער איסאק מאַשעו, דער סטער- רעטאר פון דער צענטראלער קאָנסטיטואַרע פון די עלגייעסע יידן פון בולגאריע, האט באקומען אן אויסצייכענונג מיט דער געלעג- הייט וואס ער איז געווארן א ב'רשבניע, אן אָרדן פון דער פאָלקס-רעפובליק בולגאריע.

א יידישע פיעסע אין איטאליענישן ראדיאָ

צום ערשטן מאל וואס דער איטאליענישער ראדיאָ האט טראנסמיטירט א יידישע פיעסע, לויט אטעלע פאזיציעס, די יידישע פיעסע, אינספירירט פונעם לעבן פון כאָדע א סיל, וואו ער גופא איז געווען א סאטיווישער דראמאטורג פונעם פופצנטן יארהונדערט. אלטער קאצינע, דער באקאנטער יידישער שרייבער פון פוילן איז דערמאָרדעט געוואָרן דורך די נאציס בעת דער צווייטער וועלט- מלחמה.

די פיעסע וואס איז טראנסמיטירט געוואָרן דורך ראדיאָ האט געהאט גרויסע דערפאלג. זי וועט אויפגעפירט ווערן אויף דער בינע פון דזשענאָווא פון לואיזיש, סקוואַדינא, וועלכער האט זי צוגעפאסט אויך פארן רא- דיאָ.

א נייער ציקל פון דף-היומי

אין וואס פונעם מנהג צו לערנען יעדן טאג א בלאט גמרא, וואס איז שוין באקאנט געווארן אונטערן נאמען "דף-היומי", איז דעם 2023 יוני ("ד תמוז) געמאכט געווארן דער סיום פונעם זיבעטן סדר פונעם לער- נען גאנץ ש"ס. דעם 24סטן יוני האט זיך אָר געהויבן דער אכטער סדר פונעם לערנען

באגריסונג-מעסאזש

פאר וועלכע דאס רומענישע פאלק וידמעט אלע זיינע כוחות? מיט דער זעלב קער געלענהייט האט דער פאטריאך פון דער רומענישער ארטיאקסישער קירך, י. סטיניאן, געשיקט א באגריסונגס-ליע- גראם מיט ברודערלעכע ווינטשן. דאנקענדיק נאך דער אפמערקזאמקייט, האט דער רב-ה- ראשי שליט"א איבערזעצט אין זיין ענטפער- טעלעגראם, די מיטגעדוקט פון צענונג און ברודערלעכער ליבשאפט, וואס ער האט פארן גייסטליכן. ס'ע זענען אויך אַגעקומען באגרי-ונגס-עלע- גראמעס פונעם מיטראָפּעליט פון באַאַט, ניקאָר- ליי, דער גייסטלעכער אלעקסאנדער אַ עסקו- א.א.

באזוך פון א דעלעגאציע פון ברית עברית עולמית

דעם נוצן יוני ד"ר זענען אַגעקומען קיין בוקארעשט פראַנץ אריה טארטאקאווער, פרעזיד- דענט פון ברית עברית עולמית און שמחה רח, סעקרעטאר פון דער קולטור-ארגאניזאציע וואס דאס וואוינארט אין ירושלים.

דער נאָראַם פונעם באזוך זעט פאר אונ- טערזענדונגען מיטן רב הראשי ד"ר דוד משה רוזן שליט"א און מיט אנדערע מנהיגים פון דער קהילה, דאס באזוכן פון די מוסדות פון דער מעדיצינישער, ווי אויך צו באזוכן אַטלעכע קהלות איבערן לאַנד (באַטשאַן, דאַרזאַי, יאַס, סוטשאַווא), באגעגענישן מיט קולטור- מענטשן.

די וויזיט-קארטע פון אונדזער קהילה

(10טן יוני 2023)

די יעדן פרייטיק צו נאכטס, האט דער רב הראשי שליט"א געזאגט די שבתדיקע דרשה וועגן דער סדרה פון דער וואך, דאס מאל וועגן הקהילה, אקטיביטישדיק מיט גרויס קיבוצים דעם באטייט פון דער היינטיקער סדרה, האט דער רב הראשי אונטערזעצט און דער ער- שטיינער שווארישער, דער פארלומדער, דער- שטיינער און דער תורה הקדושה אין דער פערזאן פון א בלעם, דער לינגערשער נביא מיט וועלכן ס'ע וויל זיך באניצן דער קיינג בלק, כדי צו האבן אן "אידעאלאגישן" יסוד פאר דער אגידע- סיע ווינער קעגן די שבתים פון די בני ישראל.

דעמאלט האט די מענטשהייט געקאנט פיל ליג- געווישע פראָסעסן, די אפאָסטל'ן פון שניאה צווישן די פעלקער, אָבער מיר, יידן, זענען גע- ווארן זיי קבנות פון די אלע בילעטס וואס האבן צוגעגרייט א בארעכטיקונג פאר די פאָרגעסען און גענאצירן, מחמת דעם איז א הייליקער חוב צו קעמפן קעגן די פארלומדער, די יי- די פאמירער, פונקט אזוי ווי די הייליק די טעטיקייט פון דער אגידע-דעמאָנישן ליגע, וויי- טערט האט דער רב הראשי שליט"א ווארעט בא- טריסט די דעלעגאציע פון אמעריקע, ווי אויך די דעלעגאציע פון דער גרויסער שיל פון תל-אביב, וואס איז געווען אנוועזנט אין שיל.

אין יאָמען פון דער אמעריקאנער דעלעגאציע האבן גענומען דאס וואָרט הוי' בנמינן ר. עזר' טייך, אין ענגליש און אברהם ה. פאָקסמאן, אין יידיש. ס'ע האט אויך גענומען דאס וואָרט ה' אברהם ה' צווישן פון דער גרויסער שיל פון תל-אביב. די רעדנער האבן אויסגע- דרוקט זייער געמיינע פון פרייד פון דער גאנ- צער דעלעגאציע, וואס זיי עפענינג זיך צווישן די ברידער און שוועסטער פון רומעניע זיי האבן אונטערגעגעבן פארן דעם לעבעדיקן אינטערעס וואס זיי האבן פאר די יידישע קהילות פון רומע- ניע, די באזוכערן איז נג פון וועלכער ס'ע געניסט אונדזער גייסטליכער מנהיג דער רב-ה- ראשי ד"ר ד' משה רוזן שליט"א, אין אינטער- נאציאנאלן יידישן לעבן.

נאָכן דאווענען זענען די געסט געגאנגען צו פוס צום כשרן רעסעפשאן פון דער פערעראציע, וואו עס איז אַרעקעקומען א טראדיציאנעלער, ענגליש-ב. אין שיינעם פעסטראל, וואו ס'ע קר- מען פאר אזוי פיל גייסטיקע מאניפעסטאציעס - ארום די שבתדיקע טישן, עפענינגן זיך העכער 200 פארבעטענע, דאס רוב זענען קורסאנטן פון דער הלמוד-תורה און זייערע לערער. דער כאָר- דיריגירט פון וויליאמער שאַפּלניק דאס באגרייט דאס אַנאָמען פון די געסט מיטן שבתדיקן שיר "שלום עליכם, מלאכי השלום".

אזוי ווי ס'ע האבן אונדז דערקלערט מערער מיטגלידער פון דער דעלעגאציע, וועלכע ווערן האבן פארבעטן אז זיי זאלן זיך ארויסזאָגען וועגן זייערע איינדרוקן פון אט דעם ענגליש-ב, וועט

תּרּוּבֵי אַבִיב

מדרש מאראמארעש

ער זאל זיך אומקערן. נישט ווער, ווייל דער מענטש, מען ער זיין אפילו א נביא, דאך איז ער שטערבלעך. זיין עקזיסטענץ איז פיל מאל זייער קורץ כדי צו דערגרייכן די טענה פון פארלוקמוען. דער נביא, א בשר ודם, איז גע' שטארבן אויפן וועג אבער זיין נביאות. האָט געלעבט הייטער אין זיינע קינדער, יענע האָבן עס איבערגעגעבן פאר זייערע קינדער און אזוי אין יעדן ארבעט פון דור צו דור. דאָס איז גע' ווען זייער צפון־שטערן, דער וועגווייזער זייער רעד. אזוי איז מעגלעך געווען אַט דער נס, וואָס דאָ ווערט, ער אָנגערופן ה־לאַבִיב, אַ מַך דערנעבן מערשאַפּלע, וואָס מיר זענען אַן פון דער הייך פון זעלבסטן שטאַק פון דער עירייה. אין אלע לשונות ווערט דער בירגערמייסטער אָנגערופן דער פּאָטער פון דער שטאָט און אויך דער היגער, איז נישט קיין יוצא מן הכלל. מיט פּאַטערלעכער ליבשאַפּט רעדט ער אונדז וועגן אַט דעם צוכטלינג וואָס איז שוין נישט מער אַט אַייגנטום פון די זאמלן און פונעם ים. גאָר איז צו אלעם ערשט פון דער עקסנוודיקער מי פון אירע בויער. זיי האָבן אויסגעטרוקנט די זומפן אין לעצטן צענדליק פונעם פאַרגאַנגענעם אַרְהונדערט. זיי האָבן אָפּגעשטעלט אַ אינוואַ- זיע פון די שטעללענדיקע קאַקטוסן, זיי האָבן פאַרפּעטיקט די רירנדיקע זאַמדן. אַיבער ווערן כּע זיי האָבן אויסגעשפּרייט אַ גרינעם טעפּיך פון גערטער, האָבן אויסגעפאַרטערט וועגן און שאַפּיען, האָבן אויפּגעהויבן הייזער — קודם באַשיצנע, און דערנאָך וואָס העכערט, ביז אום „כליב שלום“, דער בלאַק פון 36 שטאַקן, די העכסטע געביידע פון דעם פּלאַנעט ווינקל, פון רוים און ביז באַנאַקאַ. דאָס איז די קעגנזאָרט פון דער שטאַט.

איז בוקארעשטער מלוכה־פּאַרלאַג „קרינע ריאָן“ איז דערשיינען אַ באַנד דערגריינגען אונטער טען טיטל „מאַראַמ־אַרעאַנע“ פון וואָלף טאַמ בור. אין די 320 זייטן גייען אַרײַן: מיט דער געלער אַרעמבאַנד, מיין ברודער פּיוויש, אין גע' האַנגל מיט זיך, יעדן מוז מען געפּינען אַ זכּוּת, און אַ גאַסאַר: מאַראַמאַרעשער לאַקאַליטען וואָס זענען בכּיורן באַניצט געוואָרן אין בור. אין זיין אַרײַפּיר „ווענדט זיך (דער מחבר) צו די ליינער מיט אַט די פּיר „ראַמאַנעו“ אין ניו גיאָטור. זיי זענען אַ קאַפּיטל יידיש לען: אין דעם „געשטיקן מאַראַמאַרעש, אין וועלכן סע האָבן זיך „געראַנגלט מיט זיך“ די פּיוויש, שפּעטער זענען דערשינען „מיון הייט“, „זאַלץ מענטשן“, „פּרילינג אָן זון“ און „מחשׂה.“

די מאַראַמאַרעשער גרענעץ־לאַנד זענען די אָרטיקע טראַדיציעס פון סייגער, שפּראַך און אלטעמיינער קולטור באַזונדערס מיט פּאַרנאָר־צום. דער פּאַקלאָר צייכנט זיך אויס מיט זיין וואַכטיקער עלטענטראַטער, אויסדרוקספּאַסט. זי האָט אַלעס ערשט פון דער עקסנוודיקער מי פון אירע בויער. זיי האָבן אויסגעטרוקנט די זומפן אין לעצטן צענדליק פונעם פאַרגאַנגענעם אַרְהונדערט. זיי האָבן אָפּגעשטעלט אַ אינוואַ- זיע פון די שטעללענדיקע קאַקטוסן, זיי האָבן פאַרפּעטיקט די רירנדיקע זאַמדן. אַיבער ווערן כּע זיי האָבן אויסגעשפּרייט אַ גרינעם טעפּיך פון גערטער, האָבן אויסגעפאַרטערט וועגן און שאַפּיען, האָבן אויפּגעהויבן הייזער — קודם באַשיצנע, און דערנאָך וואָס העכערט, ביז אום „כליב שלום“, דער בלאַק פון 36 שטאַקן, די העכסטע געביידע פון דעם פּלאַנעט ווינקל, פון רוים און ביז באַנאַקאַ. דאָס איז די קעגנזאָרט פון דער שטאַט.

פּעטער זענען דערשינען „מיון הייט“, „זאַלץ מענטשן“, „פּרילינג אָן זון“ און „מחשׂה.“ דער שלמה ביקל שרייבט וועגן מחבר, אַט דער ליריקער און רעזאַנירער האָט זעלבן אַ זעלן טענט כּוּח צו דאַמאַטירן געשטאַלט און נע' שטענדיג... ו. סאַמבור האָט אין די ווייטערדיקע יאָרן מיטגעמאַכט אַ לאַנגן קאַמפּליצירטן וועג: ער ווערט מקבילירט אין די אונטערשע צוואַנג אַרבעטס־באַמאַלאַנען, פּאַסט אײַן אין געפאַנגענשאַפּט פון וואו ער גיט ווי אַ פּריווילי- קעט אין די רייטן פון דער רומענישער אַנטי־פּאַשיסטישער דיזיזיע. אזוי האָט די מלחמה, אין וועלכער ער האָט פּאַרלירן זיין גאַנצע טש' פּאַח, אויך אים אַרײַנגעשטעלט אין געווינלעך און געבליט זיין קאַריערע. געוואָרן אַן אַקטיווער אַפּיציר זיין דער נײַער דעמאָקראַטישער ארמײ, ביז דאָן פון קאַלענעל.

וואַלף טאַמבור

מאַראַמאַרעשער שפּראַך

א ברענענדיקע קעגנזאָרט, טייל מאל אַ פּאַר פּירקרישע, ווייל צו איר געהער אויך די פּאַר צייטיקע יפו. מיט אירע שפּאַלע קרומע געטלעך, און די רוישנדיקע גרויסע גאַסן אלענדי, בן־יהודה, און דירענאַפּ, מיט זייערע לעגאַנסע קלייטן, קאַפּע־הייזער און רעסטאָראַנען, און צוריקגעצויגענע קוואַרטאַלן פון זעלבן־היזא פון דער אונטערשטער און פון דער פּילקאַ-ליריקער ענגשאַפּט, ווי די חתונה־מרכיזע דער שוק־הכרמל, אַט דאָס אלץ צוזאַמען איז די היינטיקע שטאַט.

ערשט אין מוזיי האָב איר געקאַנט זיך באַ- קענען מיט די בילדער פון עבר, און ביי זייערע אַרבעטס־טישן — האָט מען אונדז געזאַגט — צייכענען אַן די ארכיטעקטן איר עתיד. דאָס אלטע איר רעאַליטעט און איר אינטערעסאַנט, קויר רעאַל און אינטערעסאַנט עס איז דער מאַר- ציי אויף בן־יהודה. אַט אלץ איר אינטערעסאַנט און איבערראַשנדיק, אָבער נאָך מער איבער- ראַשנדיק איז די געשיכטע פון יונה הנביא, וועלכער האָט געוואַלט אנטלויפן פון זיך גופאַ, אָבער וועלכער האָט באַלד פאַרשטאַנען ווי אומי- זיטיק עס איז זיין אַווענטורע, האָט ער זיך צוריקגעקערט און אזוי איז אַנטאַנען אַט די שטאַט ביים בלויעם ברעג פונעם ים.

די אַיינגעפונדעוועטער לעבנסשטייגער פון יידישן קיבוץ פון מאַראַמאַרעש קומט בולט צום אויסדרוק אין די שאַפּונגען פון זיינע קולטור־טרענער. וואָלף טאַמבור געהערט צום יונגערן דור יידי- שע שרייבער. ער שטאַמט פון די מאַראַמאַרעשער קאַנטן, וואו עס האָט געבליט אַ יידיש קולטור־לעבן, מיט יידישע צייטונגען און יידישע ביכער, מיט שרייבער, דיכטער, זשורנאַליסטן, ו. סאַמבור דרוקט זיין ערשטע דערציילונג אין יאָנאַר 1935 אין שטערנבוך־וועגן־לאַטאָ פּאַרטיי־לייטע, וואו ער אַרבעט שפּעטער (1935 — 1938) אין דער רעאַקציע און דרוקען ריי. אין 1937 דערשיינט אין בוכפּאַרעט זיין „בײַ דער טיר“ די וואַנעווער „ליטעראַרישע בלעטער“ שטרייכן אונטער אין אַ רעצענזיע, ו. סאַמבורט אַנטערשטאַנט און רייכט שפּראַכפּאַרטרען...

וויקטאָר רוסו

...ווי אויך אַט דער ברעג איבער וועלכן סע זענען פאַריבער אַרְהונדערטער און אַרטיגן־פּער אַיבנר וואָלדן דער הייטער מדבר שיטק טעגלעך זיין הייסן טעם, דעם מחסין, און די בלויע כּוואַליעס פון מיטלענדישן — זענען טאַג ווי נאַכט זיינע קאַלאָריפּערדן — זענען דאָ אַראַרײַ געבאַנען מאַסן מענטשן און שטייט: כּונעם און פּלשטיש, פּערטאַנאָר און אַשור־יִבֵּן, גער, גריכן און רומעלער, און אזוי פיל אנדערע, וואָס די געשיכטע, אַט די גרויסע פאַרגעפּטע האָט זיך אפּילו נישט באַמיט זיי צו פאַרצייכען נען... אלץ זענען זיי דאָ פאַרבייגעגאַנגען... זיי האָבן איבערגעפּעטיקט אונטערן באַ- שטערנטן הימל, האָבן אויסגעקילט דעם שטערן און די פּיס אין די בלויע כּוואַליעס פונעם ים און זענען אַוועק ווייטער יעדער איינער לויט זיין גורל. ווייל דער ים איז דאָ בלוי און וואָ- רעם, די וועלט איז ברייט און ריינדיק... דאָס האָט אויך געפּילט ער, יונה הנביא, ווען ער האָט זיין באַרועטן פּוס געשטעלט אויף דער שרף, וואָס האָט זיך געלאָזט גיין קיין תּרשיש. ס'ע האָבן אים אַרטישעס און ווייטיקעס, און דאָס האָט ער באַצאַלט מיט פּיל ליידן. אָבער ביז צום סוף האָט ער אונגעקערט און וואו ער איז אומגע- קערט זיינע נאַכפּאַלעגער, וואָס איז דאָ איינס און דער זעלביקער, ווייל דער מענטש וועט פּאַר זיין עקזיסטענץ דורך זיינע נאַכפּאַלעגער, ווי דער וואַלד דורך די יונגע ביימלעך.

אינאָ שאַפּיראַ

די אַיינע זענען זיי דאָ פאַרבייגעגאַנגען... זיי האָבן איבערגעפּעטיקט אונטערן באַ- שטערנטן הימל, האָבן אויסגעקילט דעם שטערן און די פּיס אין די בלויע כּוואַליעס פונעם ים און זענען אַוועק ווייטער יעדער איינער לויט זיין גורל. ווייל דער ים איז דאָ בלוי און וואָ- רעם, די וועלט איז ברייט און ריינדיק... דאָס האָט אויך געפּילט ער, יונה הנביא, ווען ער האָט זיין באַרועטן פּוס געשטעלט אויף דער שרף, וואָס האָט זיך געלאָזט גיין קיין תּרשיש. ס'ע האָבן אים אַרטישעס און ווייטיקעס, און דאָס האָט ער באַצאַלט מיט פּיל ליידן. אָבער ביז צום סוף האָט ער אונגעקערט און וואו ער איז אומגע- קערט זיינע נאַכפּאַלעגער, וואָס איז דאָ איינס און דער זעלביקער, ווייל דער מענטש וועט פּאַר זיין עקזיסטענץ דורך זיינע נאַכפּאַלעגער, ווי דער וואַלד דורך די יונגע ביימלעך.

יהודה נחשוני - א בן־שישים

יהודה נחשוני, דער רעדאַקטאָר כּונעם רעלי- גיעזן העב־טאַיטן טאַגבאַט „שדריכ“, איז פאַר מיר מער זיך סתם אַ זשורנאַליסט מיט אַהיות, מיט זעלענס מיינונגס פּרעסנט זיך אויך די גיט־רעליגיעזע עכנטלעכקייט. נאָר וואָס? ווייל במשך זיינע זעכטיק יאָר האָט ער צוגעפּ- געוואַלט יידישע חכמה אין ווייזן. ער דאָ אַן אַרטיקל רייכע לעבנס־דערפאַרונג. זיין קאַנאַס — וואַרעכט, אַ דאָ אַ זאָרט, אַן אַן אויטוויץ — אַט דאָס אלץ שפּיגלט זיך אַפּ אין זיין שרייבן, אין זיינע אַזוי גוט דאַקומענטירטע אַגישע פּי- ליטישטישע אַרטיקלען, אין אַ שיינעם מאָדער- נעם סטיל.

י. נחשוני (ל' קטל) און ו. סאַמבור

וואָלף טאַמבור

